

Pilar 3

SpareBank 1 SMN

2024

Innholdsfortegnelse

BEKREFTELSE FRA KONSERN DIREKTØR RISIKOSTYRING (CRO)	3
KAPITALDEKNINGSREGELVERKET	3
RISIKO- OG KAPITALSTYRING I SPAREBANK 1 SMN	7
RISIKOAPPETITTUTTALELSE	8
ANSVAR FOR RISIKOSTYRING OG KONTROLL	8
KAPITALSTYRING	11
REGULATORISK- OG ØKONOMISK KAPITALBEHOV	12
STYRINGSSYSTEMER	13
RAPPORTERING	14
RISIKOGRUPPER	15
KREDITTRISIKO	15
<i>Styring av kredittrisiko</i>	16
<i>Måling av kredittrisiko</i>	17
<i>Risikoklassifiseringssystemet</i>	17
<i>Sikkerheter og andre risikoreduserende tiltak</i>	22
<i>Validering av kredittmodellene</i>	23
<i>EL (forventet tap)</i>	28
<i>Tap og nedskrivninger</i>	28
MOTPARTSRISIKO	30
MARKEDSRISIKO	30
LIKVIDITETSRISIKO	31
OPERASJONELL RISIKO	32
ETTERLEVELSES RISIKO	34
EIERRISIKO	35
FORRETNINGSRISIKO	36
STRATEGISK RISIKO	36
OMDØMMERISIKO	36
ØKONOMISK KAPITAL	37

BEKREFTELSE FRA KONSERNDIREKTØR RISIKOSTYRING (CRO)

Dette dokumentet, sammen med vedlagt Excel-dokument, er SpareBank 1 SMN sin offentliggjøring av konsernets risiko- og kapitalforhold. Dokumentet er utarbeidet etter kravene i EU-forordning 2019/876 av 20.mai 2019 (kjent som CRR2), del 8. Dokumentet eies av Konserndirektør Risikostyring (CRO).

Det bekreftes at risikostyringsfunksjonen i SpareBank 1 SMN er tilpasset konsernets strategi, risikoprofil og kompleksitet. Konserndirektør Risikostyring er deltaker i alle styremøter, har talerett i styret, og kan ikke avsettes uten styrets godkjenning.

For en vurdering av de viktigste risikoområdene knyttet til konsernets forretningsmodell, og hvordan disse risikoene styres, vises det til videre beskrivelse i dette dokumentet og vedlagt Excel-dokument.

Ola Neråsen
Konserndirektør Risikostyring

KAPITALDEKNINGSREGELVERKET

For å sikre at finansforetak er solide og robuste ovenfor svingninger og sjokk i økonomien, er finansforetakene underlagt regulering, blant annet med krav til kapitaldekning.

Kapitaldekningsregelverket baseres på tre pilarer:

Pilar 1: Kvantitative minimumskrav til ren kjernekapital, kjernekapital, ansvarlig kapital, og beskrivelse av beregningsmetodene for risikovektet volum og hva som er tellende kapital.

Pilar 2: Krav til risikostyring og internkontroll, herunder krav til interne prosesser for vurdering av risikoeksponering og kapitalbehov (ICAAP). Formålet med prosessen er å gjennomføre en strukturert og dokumentert prosess for vurdering av konsernets risikoprofil for å sikre at konsernet har tilstrekkelig kapital til å dekke risikoen forbundet med virksomheten. I tillegg skal foretakene ha en strategi for å opprettholde tilstrekkelig kapitalnivå.

Under Pilar 2 kan tilsynsmyndigheter stille krav til tilleggskapital, dersom de mener at øvrige kapitalkrav ikke godt nok fanger opp den underliggende risikoen i en institusjon. Veiledningen «Finanstilsynets praksis for vurdering av risiko og kapitalbehov» datert 20. desember 2024 angir de metodene Finanstilsynet benytter for å kvantifisere Pilar 2 krav for ulike risikotyper.

Pilar 3: Pilar 3 er et myndighetsfastsatt krav til offentliggjøring av informasjon om kapital- og risikoforhold. Dette dokumentet gir en beskrivelse av risiko- og kapitalstyring i SpareBank 1 SMN og skal dekke krav til offentliggjøring av finansiell informasjon.

Per 31.12.202 er norske banker omfattet av kapitaldekningsregelverket CRR2/CRD5. Omtalen nedenfor baserer seg på CRR2. 01.04.2025 vil CRR3 tre i kraft for norske banker. Konsernet vil rapportere iht. CRR3 fra og med Q2 2025.

Pilar 1

Minimumskravet til kapitaldekning er 8 % av beregningsgrunnlaget. Minimumskravet til kapitaldekning kan oppfylles med inntil 2 % ansvarlig kapital (tilleggskapital) og inntil 1,5 % i fondsobligasjon (hybridkapital). SMN har som mål å oppfylle minimumskravene gjennom maksimal bruk av fondsobligasjon og ansvarlig kapital.

Kapitaldekningen beregnes som angitt i figuren nedenfor.

$$\frac{\text{Ren kjernekapital} + \text{fondsobliasjoner} + \text{ansvarlig kapital}}{\text{Beregningsgrunnlag for kredittrisiko, markedsrisiko, operasjonell risiko og eierrisiko}} > 8 \%$$

Figuren nedenfor viser de ulike metodene bankene kan benytte for å komme frem til beregningsgrunnlaget.

Kredittrisiko	Markedsrisiko	Operasjonell risiko
Standardmetoden	Standardmetoden	Basismetoden
Grunnleggende IRB-metode *)	Interne målmetoder	Sjablongmetoden
Avansert IRB-metode *)		AMA-metoden *)

*) Metodene krever godkjenning av Finanstilsynet

For banker som har tillatelse til å benytte interne målemetoder (Internal Rating Based Approach) for kredittrisiko, vil det lovbestemte minimumskravet til kapitaldekning for kredittrisiko være basert på bankens interne risikovurderinger. Dette vil gjøre det lovbestemte minimumskravet til kapitaldekning mer risikosensitivt, slik at kapitalkravet i større grad vil samsvare med risikoen i de underliggende porteføljer.

Ved bruk av Avansert IRB-metode beregnes risikoparameterne misligholds sannsynlighet (PD), konverteringsfaktor (KF) som benyttes for å fastsette eksponering ved mislighold (EAD) samt tapsgrad (LGD) ved bruk av egne modeller. Disse parameterne benyttes for beregning av kapitalkravet.

Implementering av kapitaldekningsregelverket i SpareBank 1 SMN

SpareBank 1 SMN fikk godkjenning av Finanstilsynet til å benytte interne målemetoder (Internal Rating Based Approach) for kredittrisiko fra og med 2007. SpareBank 1 SMN mottok tillatelse til å anvende Avansert IRB-metode på foretaksporteføljen i februar 2015.

Figuren nedenfor viser de metodene som SpareBank 1 SMN bruker ved beregning av kapitalbehov og beregningsgrunnlag (RWA) for henholdsvis kreditt-, markeds- og operasjonell risiko.

RISIKOTYPE	OMRÅDE	METODE
Kredittrisiko	Stater	Standardmetode
	Institusjoner	Standardmetode
	Borettslag, lag og foreninger	Standardmetode
	Foretak – morbank	IRB-avansert
	Massemarked - morbank	IRB-massemarked
	SpareBank 1 Finans Midt-Norge	Standardmetode
	SpareBank 1 Invest	Standardmetode
	SpareBank 1 Markets	Standardmetode
	Massemarked – SpareBank 1 Boligkreditt	IRB-massemarked
	Foretak – SpareBank 1 Næringskreditt	Standardmetode
	Foretak – BN Bank	IRB-avansert
	Massemarked – BN Bank	IRB-massemarked
	Egenkapitalrisiko - morbank	Standardmetode
Markedsrisiko	Gjeldsrisiko – morbank	Standardmetode

	Valutarisiko – morbank	Standardmetode
	Døtre og tilknyttede selskap	Standardmetode
Operasjonell risiko	Morbank	Sjablongmetode
	Døtre og tilknyttede selskap	Basismetoden
Eierrisiko	SpareBank 1 Gruppen (forsikring)	Solvens II
	Øvrige aksjer (ikke konsoliderte selskaper)	EK-metoden

Kombinerte bufferkrav

I tillegg til minimumskravet om ansvarlig kapital på 8 % er norske banker pålagt kombinerte bufferkrav som skal oppfylles med ren kjernekapital. Bufferkravene er sammensatt som følger, inkl. kravet per 31.12.2024:

- Krav om bevaringsbuffer (2,5 %)
- Krav om systemrisikobuffer (4,5 %)
- Krav om motsyklisk buffer (2,5 %)
- Krav om buffer for systemviktige institusjoner

Kravet til bevaringsbuffer på 2,5 % av bankens beregningsgrunnlag er konstant gjennom alle konjunkturer, og formålet er å sikre at bankene bygger kapital i gode tider, for å hindre at kapitalen faller under minimumskravet i nedgangsperioder.

Systemrisikobuffer er 4,5 prosent. Systemrisiko kan defineres som en risiko for at finansiell ustabilitet gir forstyrrelser i tilbudet av finansielle tjenester av et omfang som kan gi betydelige negative virkninger på produksjon og sysselsetting. Systemrisikobufferen på skal dempe de negative virkningene ved finansiell ustabilitet. Systemrisikobufferen ble sist endret fra 3% til 4,5 % pr 31.12.2020. Siden dette bufferkravet retter seg mot strukturelle sårbarheter og annen systemrisiko i norsk økonomi, skal det bare gjelde for bankenes engasjementer i Norge, i motsetning til tidligere bufferkrav som gjelder all virksomhet.

Motsyklisk buffer er 2,5 %. Den skal dempe effektene av sykliske variasjoner ved at institusjonene må bygge opp ekstra bufferkapital i perioder med særlig sterk kredittvekst. Det legges til grunn at denne bufferen ikke skal brukes til finstilt makroøkonomisk styring fra Norges Banks side.

Formålet med motsyklisk kapitalbuffer er å gjøre institusjonene mer solide og robuste overfor utlånstap i en framtidig lavkonjunktur og dempe faren for at bankene skal bidra til å forsterke en eventuell nedgangskonjunktur ved å redusere sin kredittgivning. Økning av motsyklisk buffer skjer med en 12 måneders varslingsfrist. Reduksjon av motsyklisk buffer kan gjennomføres umiddelbart. Motsyklisk buffer ble senket til 1,0 prosent med virkning fra 13. mars 2020, som følge av usikkerheten rundt Corona-viruset. Fra juni 2021 til og med 31. mars 2023 ble motsyklisk buffer gradvis økt til 2,5 %, som er normalnivået på motsyklisk buffer.

Bufferkrav for systemviktige institusjoner (SIFI) er inntil 2 %. Bufferen skal redusere sannsynligheten for vanskeligheter hvor en avvikling av en institusjon kan medføre finansiell ustabilitet og betydelige forstyrrelser i realøkonomien. I all hovedsak er det institusjoner med en forvaltningskapital på minst 10 prosent av Fastlands-Norges BNP, eller en andel av utlånsmarkedet på minst fem prosent, som defineres som systemviktig. SMN er ikke definert som systemviktig ved utgangen av 2024.

Pilar 2 – Vurdering av samlet kapitalbehov og tilsynsmessig oppfølging

Pilar 2 stiller krav til bankens prosess for å vurdere sin totale kapital i forhold til risikoprofil og en strategi for å opprettholde sitt kapitalnivå, ICAAP (Internal Capital Adequacy Assessment Process). ICAAP omfatter risikotyper som ikke er dekket av pilar 1, og skal være en fremoverskuende egenvurdering av bankens kapitalbehov. Finanstillsynets veiledning fra 20. desember 2024 brukes som retningslinje for vårt arbeid med ICAAP.

Tilsynsmyndighetene skal gjennomgå og evaluere bankenes interne vurdering av kapitalbehov og strategier. I tillegg skal tilsynsmyndighetene overvåke og sikre overholdelse av de myndighetspålagte kapitalkravene. Tilsynsprosessen skal følge kravene til Supervisory Review and Evaluation Process (SREP), og kan munne ut i et individuelt Pilar 2 tillegg. Finanstilsynet har publisert beskrivelser av de modeller og metoder de benytter i sin fastsettelse av Pilar 2 tillegg.

For SpareBank 1 SMN er gjeldende pilar 2 tillegg på 1,7 prosentpoeng. Av dette må 1,0 prosentpoeng dekkes av ren kjernekapital, mens resterende kan dekkes av hybridkapital eller ansvarlig kapital. I tillegg har Finanstilsynet vurdert at SpareBank 1 SMN sin kapitalkravmargin bør være på 1,25 prosentpoeng. SpareBank 1 SMN har også fått et midlertidig Pilar 2-tillegg på 0,7 % som følge av redusert risikovekt for foretak siden 2018. 0,7 %-tillegget vil falle bort når reviderte IRB-modeller for foretaksp porteføljen er godkjent og tatt i bruk. Dette uttrykker Finanstilsynets forventning til at reviderte IRB-modeller gir høyere risikovekter. Dette midlertidige tillegget er integrert i finansiell framskrivning under ICAAP for hele prognosehorisonten.

Dersom banken kommer i brudd på de kombinerte bufferkravene må det fremlegges en kapitalplan for Finanstilsynet i løpet av fem virkedager. Banken kan fortsatt drive sin virksomhet, men et brudd vil medføre begrensninger i disponering av årsresultat.

SpareBank 1 SMN har et mål for ren kjernekapital på 16,3 % pr 31.12.2024, som legger til grunn at motsyklisk buffer over tid vil være på 2,5 %. Kapitalmålet inkluderer en ledelsesbuffer på 1,25 %. Banken vurderer at denne bufferen er tilstrekkelig til å fange opp svingninger i resultat og vekst som kan påvirke ren kjernekapital samt beregningsgrunnlag.

Ved utgangen av 2024 er ren kjernekapitaldekning på 18,3 prosent og kapitaldekningen 22,8 prosent, mot henholdsvis 18,8 og 23,0 prosent ved utgangen av 2023.

Uvektet kjernekapitalandel

I tillegg til kravet til ansvarlig kapital og kombinerte bufferkrav har bankene også et minstekrav til uvektet kjernekapitalandel på 3 prosent, som følger av CRR artikkel 92 (1) (d). Foretak kan bli ilagt høyere, foretaksspesifikke krav til uvektet kjernekapitalandel gjennom pilar 2. Minstekravet til uvektet kjernekapitaldekning for SpareBank 1 SMN er 3,0 prosent. SpareBank 1 SMN har ved utgangen av 2024 en uvektet kjernekapitalandel på 7,0 prosent.

Regulatoriske likviditetskrav og krav til ansvarlig kapital og konvertibel gjeld

Kortsiktig likviditetskrav (LCR)

Finansinstitusjoner er underlagt strenge krav for å sikre at de har en tilstrekkelig likviditetsbuffer for å overleve perioder med stort stress. LCR (Liquidity Coverage Ratio) stiller strenge krav til hva som kvalifiserer som likvide aktiva. I hovedsak inngår kontanter, statspapirer, andre nullvektete og andre likvide aktiva (i dette tilfelle definert som obligasjoner med fortrinnsrett og kommunepapirer). I stresset inngår både balanse og utenombalanseposter. Kravet til LCR innebærer at et foretak til enhver tid skal ha en likviditetsreserve på minst 100 prosent, det vil si at beholdning av likvide eiendeler minst skal tilsvare netto likviditetsutgang i en gitt stressperiode på 30 kalenderdager.

Sparebank 1 SMN rapporterte en LCR på 183 % pr 31.12.2024. Banken har god likviditet og tilgang til finansiering.

Krav om langsiktig finansiering (NSFR)

I etterkant av finanskrisen har fokus i større grad rettet seg mot løpetiden på bankens finansiering. NSFR er et nøkkeltall som skal sikre at finansieringen av bankens eiendelsside i balansen er tilstrekkelig langsiktig og stabil, i dette tilfellet definert som finansiert av passivaposter med løpetider over ett år. Tilgjengelig stabil finansiering skal være minst like stor som nødvendig stabil finansiering, dvs. at NSFR skal være minst 100 prosent.

Sparebank 1 SMN rapporterte en NSFR på 125 % PR 31.12.2024. Banken har stabil finansiering, med en innskuddsdekning på 57 % og en gjennomsnittlig løpetid på innlån på 2,7 år.

Krav til konvertibel gjeld (MREL)

MREL er et krav om at banker må ha et minimumsnivå av ansvarlig kapital og kvalifiserende gjeld som kan nedskrives eller konverteres til egenkapital (bail-in) ved krisehåndtering. Det er krav om at deler av MREL-kapitalen skal bestå av etterstilt gjeld. SpareBank 1 SMN har utstedt SNP-obligasjoner, både i norske kroner og noen i utenlandsk valuta. Obligasjonene som er blitt utstedt har både call-struktur og er bulle obligasjoner. Banken har per 31. desember 2024 god margin på de regulatoriske krav knyttet til etterstilt gjeld.

Pilar 3 – Offentliggjøring av informasjon

Rapporteringskravet i forhold til Pilar 3 fremgår av CRR, del 8. Formålet med Pilar 3 er å supplere minimumskravene i Pilar 1 og den tilsynsmessige oppfølging i Pilar 2. Pilar 3 skal bidra til økt markedsdisiplin gjennom krav til offentliggjøring av informasjon som gjør det mulig for markedet, herunder analytikere og investorer, å vurdere institusjonens risikostyring, risikomåling og kapitaldekning.

SpareBank 1 SMN publiserer utfyllende analyser og datagrunnlag gjennom «Supplementary Information», som fast vedlegg til kvartalsrapporten.

RISIKO- OG KAPITALSTYRING I SPAREBANK 1 SMN

Prinsippene for risikostyring i SpareBank 1 SMN er fastsatt i bankens risikostyringspolicy. Banken legger stor vekt på å identifisere, måle, styre og følge opp sentrale risikoer for å sikre at konsernet utvikler seg i tråd med vedtatt risikoprofil og strategier.

Bankens tre forsvarslinjer mot finansielle tap består av:

1. Fornuftige risikorammer, som reduserer sannsynligheten for en bankspesifikk hendelse, og en god internkontroll som sikrer etterlevelse av rammene.
2. Periodens resultat, en buffer for å absorbere volatilitet og tap innenfor risikoappetitten, og gir tid til å foreta justeringer i forretningsplaner/risikoprofil.
3. Tilstrekkelig likviditet og egenkapital for å håndtere uventede hendelser og kriser

Risikostyringen i konsernet skal støtte opp under konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse. Risikostyringen skal videre sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning. Dette skal oppnås gjennom:

- en sterk organisasjonskultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyring
- en god forståelse av hvilke risikoer som driver inntjeningen og risikokostnadene, og gjennom dette skape bedre beslutningsgrunnlag
- å tilstrebe en optimal kapitalanvendelse innenfor vedtatt forretningsstrategi
- å unngå at uventede enkelthendelser skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad.
- utnytte synergi og diversifiseringseffekter

Konsernets risiko tallfestes blant annet gjennom beregninger av forventet tap og behov for risikojustert kapital (økonomisk kapital) for å kunne dekke uventede tap.

Forventet tap beskriver det beløpet man statistisk må forvente å tape i en tolv måneders periode. Risikojustert kapital beskriver hvor mye kapital konsernet mener det trenger for å dekke den faktiske risikoen konsernet har påtatt seg. Styret har vedtatt at den risikojusterte kapitalen skal dekke 99,9 prosent av alle mulige uventede tap. Det er lagt til grunn statistiske metoder for beregning av forventet tap og for risikojustert kapital, men beregningen forutsetter likevel i noen tilfeller bruk av ekspertvurderinger. For risikotyper hvor det ikke finnes anerkjente metoder for å beregne kapitalbehov, legger banken vekt på å definere rammer for styring av risikoen som begrenser tapsrisiko i henhold til vedtatt risikoappetitt.

Konsernets overordnede risikoeksponering og risikoutvikling følges opp gjennom periodiske risikorapporter til administrasjonen og styret. Overordnet risikoovervåking og rapportering foretas av Risk Management, som er uavhengig av de enkelte forretningsområdene i konsernet.

Avkastningen på risikojustert kapital er et av de viktigste strategiske resultatmålene i den interne styringen av SpareBank 1 SMN. Dette innebærer at forretningsområdene tildeles kapital i henhold til den beregnede risikoen ved virksomheten, og at det foretas en løpende oppfølging av kapitalavkastningen. Beregningene av risikojustert kapital gjør det mulig å sammenligne risiko på tvers av risikogrupper og forretningsområder. Til dette formålet har banken implementert EVA-beregninger (Economic Value Added) for å følge den risikojusterte lønnsomheten i forretningsområdene. I tillegg måles og følges risikoen opp gjennom måling av blant annet rammebruk og viktige porteføljesisikomål.

Det kombinerte bufferkravet gjør at det totale regulatoriske kapitalbehovet er mer enn doblet i forhold til et 99,9 % risikojustert kapitalbehov. For å sikre anvendelse av IRB-systemet og at den interne lønnsomhetsstyringen skal være relevant for regnskapsmessig lønnsomhet (egenkapitalavkastning) så er også bufferkravene inkludert i den interne risikojusterte kapitalen. Dette gjøres ved at all risikojustert kapital blir oppjustert til samme nivå som konsernets kapitalmål, altså fra 8 % til 16,3 %. Valgt metode fører til at de relative forskjellene i allokert risikokapital består.

Risikoappetittuttalelse

SpareBank 1 SMN har som mål å opprettholde en moderat risikoprofil, og å ha en så høy kvalitet i sin risikooppfølging at ingen enkelthendelser skal kunne skade bankens finansielle stilling i alvorlig grad. Rammeverket for fastsettelse av konsernets risikoprofil skal gi en helhetlig og balansert oversikt over den risiko virksomheten er eksponert for og består av utsagn som definerer konsernets risikovilje innenfor vesentlige risikoområder. Risikovilje defineres som ønsket risikoeksponering-/profil ut fra et inntjenings- og tapsperspektiv. Bankens risikoprofil er kvantifisert for alle risikogrupper, gjennom rammeverk for risikoappetitt.

Rammeverk for risikoappetitt	
Risikotype	Dimensjon
Lønnsomhet	Egenkapitalavkastning
Kapitalisering	Ren kjernekapitaldekning Rating Uvektet kjernekapitalandel
Kredittrisiko	Konsentrasjonsrisiko for kunder, grupperinger og bransjer Tap og tapsrisiko Kredittkvalitet
Likviditetsrisiko	Innskuddsdekning Overlevelse uten tilgang til ny finansiering LCR, NSFR Overføringskapasitet til SpareBank 1 Boligkreditt
Markedsrisiko	Maksimal risiko som andel av ren kjernekapital
Eierisiko	Kapitalanvendelse Egenkapitalavkastning
Operasjonell risiko	Operasjonelle tap og hendelser
Omdømmerisiko	Banken skal ikke involvere seg i forretningsaktiviteter som kan skade bankens omdømme.
Etterlevelsesrisiko	Økonomisk tap og sanksjoner

Ansvar for risikostyring og kontroll

Risikostyring og kontroll er en del av SpareBank 1 SMN sin virksomhetsstyring som er beskrevet i kapitlet "Eierstyring og selskapsledelse" i årsrapporten. Konsernets kontroll- og styringsmodell tar sikte på uavhengighet i risikorapporteringen, hvor ansvar og roller i den daglige risikostyringen er vektlagt. SpareBank 1 SMN har gjennom flere år lagt ned store ressurser i å utvikle effektive risikostyringsprosesser for å identifisere, måle og styre risiko.

I prosessen for risiko- og kapitalstyring er organisasjonskulturen selve grunnmuren som de andre elementene bygger på. Organisasjonskulturen omfatter ledelsesfilosofi, lederstil og menneskene i organisasjonen med deres individuelle egenskaper som integritet, verdigrunnlag og etiske holdninger. En mangelfull organisasjonskultur kan vanskelig kompenseres med andre kontroll- og styringstiltak.

Konsernet legger vekt på en kontroll- og styringsstruktur som fremmer målrettet og uavhengig styring og kontroll.

Risikostyringsprosessen i SMN deles inn i følgende funksjoner:

- en utøvende funksjon (inkluderer både linje (kundeansvar) og stab (styring/støtte/kontroll))
- en uavhengig overvåkingfunksjon (Risk Management og Etterlevelse)
- en uavhengig bekreftelsesfunksjon (intern revisjon)

Denne kontroll- og styringsmodellen skal sikre uavhengighet i beslutning og rapportering, og ansvar og roller i den daglige risikostyringen er vektlagt spesielt. Et viktig prinsipp er at risikostyringsprosessen er en integrert del av den daglige virksomheten. Risk Management og Etterlevelse-funksjonen fjerner ikke noe av resultatenhetenes ansvar for god risikostyring.

Et viktig fundament i en effektiv risikostyring vil være en sterk risikokultur, som kjennetegnes ved høy bevissthet om risiko og risikostyring i hele konsernet. Et slikt grunnlag innebærer at enhver medarbeider har en god forståelse for sin egen virksomhet og handlinger, og de risikoer som er forbundet med dette. Ansvar for risikostyring er delt mellom styret, konsernledelsen og linjeledelsen.

Bankens risikostyringsprosess tar utgangspunkt i styrevedtatte strategier for overordnet risikostyring samt vurdering av kapitalsituasjon som definerer risikoappetitt samt økonomisk kapasitet for risikoeksponering.

Videre vedtas risikostyringsstrategier for ulike risikotyper, samt strategier for de ulike forretningsområdene som oversetter risikoappetitt og ambisjoner til konkrete mål.

Det legges vekt på at forretnings- og risikostyringsstrategiene er godt avstemt. Løpende utvikling i forhold til forretningsmessig måloppnåelse rapporteres til styret på månedsbasis. Dette danner grunnlaget for at styret kan vurdere om enhetene når sine forretningsmessige mål.

Styret mottar kvartalsvis risiko- og etterlevelsrapporter som gir styret grunnlag for å påse at aktivitetene gjennomføres innenfor den risikoprofil som styret har vedtatt.

Videre bekrefter internrevisjonen at aktivitetene er gjennomført innenfor det rammeverk for internkontroll som er etablert, samt at dette rammeverket er hensiktsmessig. Internrevisjonen møter styrets risikoutvalg i forkant av styrebehandlingen for å gjennomgå funn og observasjoner.

Styret i SpareBank 1 SMN har ansvaret for å påse at konsernet har en ansvarlig kapital som er forsvarlig ut fra strategisk mål bilde, vedtatt risikoprofil og myndighetspålagte krav. Styret fastsetter de overordnede målsettingene relatert til risikoprofil og avkastning. Styret fastlegger videre overordnede rammer, fullmakter og retningslinjer for risiko- og kapitalstyringen i konsernet, samt etiske retningslinjer som skal bidra til høy etisk standard. Videre skal styret påse at ledelsen sørger for en hensiktsmessig og effektiv risikostyringsprosess i samsvar med lover, forskrifter, vedtekter og prinsipper, samt fastsette beredskaps- og kontinuitetsplaner for å sikre at driften kan videreføres og tap begrenses ved vesentlige uforutsette hendelser.

Styrets arbeid er nedfelt i en årsplan som oppdateres årlig. Dette sikrer at styret har tilstrekkelig tid til og fokus på sentrale oppgaver.

Styret har egne utvalg for risikostyring, revisjon og godtgjøring. Risikoutvalget er et forberedende organ for styret i saker som vedrører konsernets risikostyring og internkontroll, mens revisjonsutvalget forbereder saker som vedrører finansiell informasjon og internkontroll knyttet til denne. Utvalgene består av de samme fire medlemmene utgått av styret, Godtgjøringsutvalget skal tilsvarende bistå styret i dets arbeid med ansettelsesvilkår for konsernsjef, samt når det gjelder hovedprinsipper og strategi for kompensasjon av det øverste ledersjikt i konsernet. Godtgjøringsutvalget består av tre styremedlemmer.

Konsernsjefen har ansvaret for risikostyringen. Dette betyr at Konsernsjef er ansvarlig for at det implementeres effektive risikostyringssystemer, og at risikoeksponeringen overvåkes. Konsernsjefen er også ansvarlig for delegering av fullmakter, samt rapportering til styret.

Forretningsområdene har ansvaret for den daglige risikostyringen innenfor sitt ansvarsområde, og de skal til enhver tid påse at risikostyringen og risikoeksponeringen er innenfor de rammer og overordnede styringsprinsipper som er besluttet av styret eller konsernsjef.

Risk Management er organisert uavhengig av forretningsenhetene og rapporterer direkte til Konsernsjef. Avdelingen har ansvaret for konsernets risikomodeller og for videreutvikling av effektive risikostyringssystemer. Avdelingen er videre ansvarlig for uavhengig risikovurdering, risikorapportering og den overordnede risikoovervåking.

Etterlevelsesfunksjonen er organisert uavhengig av forretningsenhetene og rapporterer kvartalsvis til konsernsjef og styret. Funksjonen vurderer selskapets prosedyrer, rutiner og systemer for å sikre regelverksetterlevelse, og gir råd til om tiltak som bør iverksettes for å sikre etterlevelse.

Kredittutvalg. Konsernet har for et sentralt konsernkredittutvalg, et kredittutvalg for SMB-kunder, og et kredittutvalg for landbrukskunder.

Kredittutvalgene har ansvaret for å avgi en uavhengig innstilling til fullmaktshaver med:

- vurdering av låne- og kredittsøknadene, inkl. fornyelser av engasjement, i henhold til gjeldende kredittstrategi, kredittpolitikk, bevilgningsreglement og kredittbehandlingsrutiner
- legge spesiell vekt på avdekking av risiko i tilknytning til den enkelte søknad og foreta en egen selvstendig kredittrisikovurdering
- forsikre seg om at konsekvensene for konsernet av de ulike risikoer er klarlagt

Spesialengasjement. Banken har en egen avdeling for spesialengasjement som bistår kundeenheten i behandlingen av kunder hvor det er åpenbart, eller anses overveiende sannsynlig, at kunden ikke vil kunne betjene sine forpliktelser uten at det iverksettes tiltak ut over ordinær oppfølging.

Kredittutvalg for kredittsikring (KUR). Det er etablert et eget kredittutvalg for kredittsikring (KUR) som skal ha hovedfokus på risikoutsatte engasjement. Utvalget behandler saker definert på sentral watch-list, og omfatter i hovedsak engasjementer over kr. 50 mill.

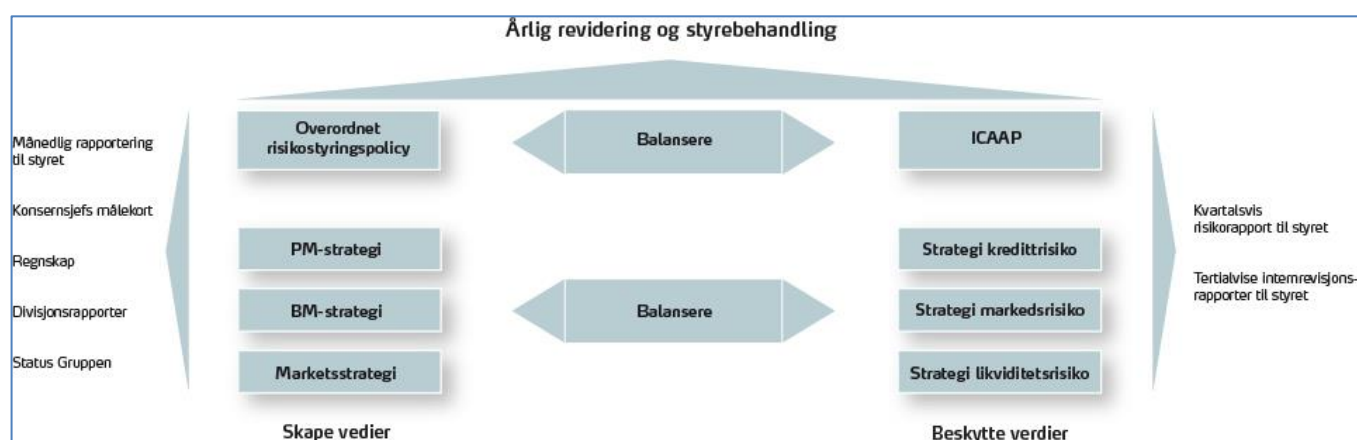
Valideringskomité. Valideringskomiteen gjennomgår minimum årlig valideringen av bankens IRB-modeller. Komiteen behandler også forslag om implementering av ny- og videreutviklede versjoner av bankens IRB-modeller. Komiteen innstiller overfor bankens styre, som fatter endelig vedtak.

Balansekomiteen har ansvaret for behandling av saker i tilknytning til styringen av likviditetsrisiko og markedsrisiko, herunder etterlevelse av rammer fastsatt av styret.

Risiko- og kapitalstyringsutvalget har ansvaret for behandling og anbefale risikostrategier og overordnede risikostyringsdokumenter, samt forslag til risikorammer for konsernets ulike risikoområder. Utvalget behandler og stresstestingsprogram, kapitalallokering, ICAAP, ILAAP og gjenopprettingsplan før behandling i styret.

Internrevisjonen er et redskap for styret og administrasjonen som overvåker at risikostyringsprosessen er målrettet, effektiv og fungerer som forutsatt. Konsernets internrevisjon utføres av ekstern leverandør, og dette sikrer uavhengighet, kompetanse og kapasitet. Internrevisjonen rapporterer organisasjonsmessig til styret. Rapporter med eventuelle anbefalinger om forbedringer i konsernets risikostyring, blir kontinuerlig gjennomgått.

Internrevisjonen skal regelmessig og minimum årlig revidere IRB-systemet, herunder modellene som ligger til grunn for beregning av risikoparameterne, anvendelse og etterlevelsen av forskrift om kapitalkrav. Det er selskapet KPMG som utfører internrevisjonen i konsernet.

Kapitalstyring

SpareBank 1 SMN har en målrettet prosess for kapitalstyring som i størst mulig grad skal sikre:

- En effektiv kapitalanskaffelse og kapitalanvendelse i forhold til konsernets strategiske mål og vedtatte forretningsstrategi.
- Konkurransedyktig avkastning.
- En tilfredsstillende kapitaldekning ut fra valgt risikoprofil.
- Konkurransedyktige vilkår og en god langsiktig tilgang på innlån i kapitalmarkedene.
- At konsernet minimum klarer å opprettholde nåværende internasjonale ratinger.
- Utnyttelse av vekstmuligheter i konsernets definerte markedsområde.
- At ingen enkelthendelser skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad.

Det er en langsiktig målsetting at innenfor den vedtatte forretningsstrategien skal den risikojusterte kapitalen i størst mulig grad allokere til de områdene som gir høyest risikojustert avkastning.

Som en integrert del av sin risikostyringspolicy har SpareBank 1 SMN etablert en kapitalallokeringsprosess (ICAAP) for å sikre at banken til enhver tid har en tilstrekkelig ansvarlig kapital i forhold til valgt risikoprofil. Videre skal prosessen sikre en effektiv kapitalanskaffelse og -anvendelse.

Banken har utarbeidet en gjenopprettingsplan for håndtering av soliditet- og likviditetssituasjonen i tilfelle konsernet skulle komme i en situasjon med et sterkt press på den rene kjernekapitaldekningen, og i perioder med urolige finansmarkeder. Det foretas løpende målinger av KRI-er (Key Risk Indicators) for å fange opp signaler som tilsier at banken beveger seg mot definerte trigger-nivåer. Mulige tiltak er identifisert og kvantifisert. Banken har også gjennomført øvelse for gjenoppretting.

Kapitalstyringsprosessen skal:

- være risikodrevet og skal omfatte alle vesentlige typer risiko i konsernet
- være en integrert del av forretningsstrategien, styringsprosessen og beslutningsstrukturen
- være framoverskuende og det skal gjennomføres stresstester
- være basert på anerkjente og betryggende metoder og fremgangsmåter for måling av risiko
- gjennomgås regelmessig, og minst årlig av styret

Stresstester

Ved vurdering av konsernets langsiktige likviditet og kapitalbehov er stresstestmodeller en del av analysen. Hensikten er å identifisere forhold som kan påvirke risikobildet og kapitaldekningen i negativ retning. Stresstestene skal omfatte alle vesentlige deler av risikobildet, og skal inkludere en vurdering av betydningen for konsernets soliditet og likviditet.

Stresstestene skal representere forhold som vil kunne inntreffe, og som SpareBank 1 SMN skal ta hensyn til i sine planer. Vurdering og fastsettelse av nødvendig kapital- og likviditetsbehov inngår i en samlet risikovurdering, sammen med vurdering av fremtidige vekstplaner og strategier.

Scenarioer til stresstesting og prognoser

Det er etablert et sett med makroscenarioer som skal anvendes i alle prognoser og stresstester i konsernet. Det legges vekt på at scenarioene er mest mulig konsistente for å kunne gjenbruke stresstestresultater i helhetlig stresstesting av konsernet og for å gi styret/ledelsen et konsistent bilde fra administrasjonen.

I forventningsscenarioet legges Norges Banks sine prognoser fra siste Pengepolitisk Rapport (PPR) til grunn for utvikling i makroøkonomiske størrelser som rente, inflasjon, arbeidsledighet og boligpriser. I tillegg vurderes det om det er særlige forhold i eget markedsområde som gjør at bankens forventningsscenario skiller seg fra resten av Norge.

Forutsetninger for vekst og kostnadsutvikling er også sentralt i framskrivninger. Avdeling for Virksomhetsstyring har ansvaret for å vedlikeholde prognoser for vekst og kostnadsutvikling i forventningsscenarioet.

Risk Management har ansvaret for konsernets scenarioer for alvorlig stress. Scenarioene skal være alvorlig men ikke usannsynlig scenarioer som utfordrer både soliditet og likviditet. I tillegg lages det scenarioer for gjenoppretting og krisehåndtering, som er mindre sannsynlige scenarioer.

Regulatorisk- og økonomisk kapitalbehov

Regulatorisk kapitalbehov beregnes for kreditt-, marked- og operasjonell risiko. Note 5 i årsrapporten viser regulatorisk kapitalbehov som «Minimumskrav ansvarlig kapital». Dette kapitalbehovet er beregnet iht. metodene beskrevet i kapittel «Kapitaldekningsregelverket». Beregningene er enten godkjent av Finanstilsynet eller en direkte konsekvens av kapitaldekningsregelverket CRR.

Beregningsgrunnlaget (RWA) er så funnet ved å multiplisere minimumskravet med 12,5, som er det samme som å dele med 8 %. Bufferkravet skal oppfylles som andel av beregningsgrunnlaget. Det vil si at så også bufferkravet er risikosensitivt. Utlån til lav risiko gir lavt bufferkrav, mens høyrisikoutlån gir høye bufferkrav.

SpareBank 1 SMN beregner også internt økonomisk kapitalbehov. Økonomisk kapital beregnes for å kunne styre risiko uten å begrenses av regelverket. Det er likevel høy grad av samsvar mellom beregningene for å sikre anvendelse av IRB-systemet og at økonomisk kapital kan brukes til å styre regnskapsmessig lønnsomhet. Ved anvendelse av økonomisk kapital i prising og måling av lønnsomhet så oppjusteres økonomisk kapital for å inkludere bufferkravene.

De viktigste forskjellene mellom økonomisk og regulatorisk kapital er:

- For markedsrisiko måles risiko etter egenskapene ved instrumentene og ikke hvordan instrumentene verdsettes i kapitaldekningsregelverket. Vurderingene er altså uavhengig av om posisjonen ligger i bankportefølje eller handelsportefølje.
- For kredittrisiko anvender banken omsøkte IRB-modeller til økonomisk kapital. Pt. gjelder dette framoverskuende kontantstrømmodell for finansiering av næringseiendom.

- Konsentrasjonsrisiko, som estimert under Pilar 2, er inkludert i økonomisk kapital for kredittrisiko.
- For eierrisiko konsolideres underliggende risiko i tilknyttede selskaper inn i konsernets økonomiske kapital. Største forskjell er for SpareBank 1 Gruppen, der underliggende forsikringsrisiko og markedsrisiko konsolideres inn økonomisk, men ikke regulatorisk.

Styringssystemer

Konsernet har utviklet en applikasjonsportefølje av styringssystemer som er distribuert til alle ledere.

Flere av ledelsesinformasjonssystemene er sentrale i avlesing, analyse, dokumentasjon, rapportering og lagring av informasjon knyttet til både sentrale parameter i konsernets IRB-system, samt oppfølging av forbedringstiltak. De viktigste systemene i denne sammenheng er:

System for ledelsesinformasjon utvikles for hver divisjon, og har med sentrale indikatorer knyttet til IRB-systemet, som f.eks. risikojustert avkastning, andel høyrisiko, kredittkvalitet og mislighold

Porteføljestyringssystemet (Porto), som er konsernets system for å avlese og rapportere sentrale risikoparametere knyttet til utlånsaktiviteten, herunder:

- Misligholds sannsynlighet (PD)
- Tapssannsynlighet gitt mislighold (LGD)
- Eksponering gitt mislighold (EAD)
- Forventet tap (EL)
- Uventet tap (UL)
- Beregningsgrunnlag (RWA)
- Risikojustert avkastning (RARORAC)

Porteføljestyringssystemet er brukervennlig og fleksibelt utformet. Det gir informasjon om ulike risikoparametere og har filtreringsmuligheter på ulike nivåer og inndelinger av porteføljen. Historikken oppdateres månedlig og inkluderer i underkant av 20 års historikk. Systemet gjør det enkelt for brukerne å eksportere grunnlagsdata som kan benyttes i ulike analyser på ulike deler av porteføljen, eksempelvis sensitivets- og senarioanalyser. Brukeren får tilgang til deler av porteføljen etter tjenestemessig behov, og kan da følge utviklingen og overvåke risiko for sitt område.

BankKontorRegnskap (BKR) er styringssystemet for internt regnskap. Systemet brukes til budsjettering og månedlig resultatoppfølging av alle resultatenheter, altså gir systemet resultatregnskap ned på kontornivå og for døtre av konsernet.

Rapportering

Et viktig element i en effektiv risikostyring er overvåking av den løpende risikoeksponeringen. Alle ledere er ansvarlig for den daglige risikostyringen innenfor sitt eget ansvarsområde, og de skal til enhver tid påse at risikoeksponeringen er innenfor de rammer som er besluttet av styret eller konsernsjef.

Konsernets overordnede risikoeksponeringer og risikoutvikling følges opp gjennom periodiske risikorapporter til administrasjon og styret. Overordnet risikoovervåking og rapportering foretas av avdeling for risikostyring som er uavhengig av de enkelte forretningsenhetene i konsernet.

Vesentlig rapportering til toppledelse og styre:

Analyse/rapport	Mottaker/ beslutningstaker		Frekvens			Kommentar
	Styret	Konsernsjef	Årlig	Kvartalsvis	Månedlig	
Risikostyringspolicy - overordnet	X		X			Vurdering og endring av bankens risikotoleranse innenfor ulike risikområder - kreditt, marked, likviditet og operasjonell risiko
Risikostrategi - kreditt, markeds- og likviditetsrisiko	X		X			Vurdering og endring av detaljerte mål og rammer for kreditt-, markeds- og likviditetsrisiko
ICAAP/ILAAP	X		X			Prosess for bl.a å sikre at konsernet vurderer kapitalbehov og refinansieringsrisiko knyttet til risikoprofil. ICAAP skal og bidra til å vurdere forsvarlig kapitaldekningsmål og sikre en forsvarlig likviditetsstrategi
Gjenopprettingsplaner	X		X			Gjenopprettingsplanen skal være et verktøy som skal identifiser muligheten for å gjenopprette finansiell styrke og stabilitet under et hart finansielt stress
Risikorapport	X			X		Kvartalsvis rapportering av status og forventet utvikling i risikoutviklingen til konsernet. Skal og gi en bekreftelse på etterlevelse og oppfyllelse av de strategiske nøkkeltall og rammer som er nedefelt i konsernets risikostrategier. Rapportering av status i forhold til trigger-nivåer i gjenopprettingsplanen
Rapport - Etterlevelse	X			X		Rapportering på status og utvikling knyttet til konsernets etterlevelsesrisiko
Internrevisjonsrapporter	X			X		Oppsummering av status og funn på gjennomførte internrevisjonsprosjekter
Valideringsrapporter	X		X			Samlet over sikt over kvantitativ og kvalitativ validering av bankens IRB-system
Økonomi-/regnskapsrapport	X		X	X	X	

RISIKOGRUPPER

SpareBank 1 SMN identifiserer og styrer risiko innenfor følgende overordnede risikogrupper:

- **Kredittrisiko:** Risiko for tap som følge av kundens manglende evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser.
- **Markedsrisiko:** Risiko for tap som skyldes endringer i observerbare markedsvariabler som renter, valutakurser og verdipapirmarkedet.
- **Operasjonell risiko:** Risiko for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser. Operasjonell risiko omfatter juridisk risiko, men ikke strategisk risiko eller omdømmerisiko.
- **Likviditetsrisiko:** Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke er i stand til å refinansiere sin gjeld eller ikke har evnen til å finansiere økninger i eiendeler.
- **Eierrisiko:** Risiko for tap i datterselskaper, SpareBank 1 Gruppen AS og SpareBank 1 Boligkreditt AS er knyttet til den risiko som det enkelte selskap påtar seg i sin drift, så vel som risikoen for at det må tilføres ny kapital i ett eller flere av disse selskapene.
- **Strategisk risiko:** Risiko for svikt i inntjening og generering av kapital som skyldes endringer i rammebetingelser, dårlige forretningsmessige beslutninger, dårlig implementering av beslutninger eller manglende tilpasning til endringer i forretningsmessige eller regulatoriske rammebetingelser.
- **Forretningsmessig risiko:** Risiko for sviktende inntjening og kapitaltilførsel knyttet til mangel på diversifisering av forretningsgrunnlag eller mangel på tilstrekkelig og permanent lønnsomhet for eksempel på grunn av for høy cost/income rate.
- **Omdømmerisiko:** Risiko for svikt i inntjening og kapitaltilgang på grunn av sviktende tillit og omdømme i markedet, dvs. hos kunder, motparter, grunnfondsbeveiere og myndigheter.
- **Etterlevelsrisiko:** Risiko for at konsernet pådrar seg offentlige sanksjoner/bøter, økonomisk tap eller svekket omdømme som følge manglende etterlevelse av lover/forskrifter, standarder eller interne retningslinjer.

Innarbeiding av ESG-risiko i styrende dokumenter er en kontinuerlig prosess. ESG-risiko, herunder klimarisiko, er regnet som en driver for finansiell risiko og svekket omdømme. Konsernet har et høyt fokus på klimarisiko.

Klimarisiko er risikoen for økonomiske tap og finansiell ustabilitet som følge av de fysiske klimaendringene og samfunnets respons på dem. Tap som følge av klimarisiko vil materialisere seg gjennom de andre risikogruppene i punktlisten ovenfor, og klimarisiko er derfor en driver for risiko og ikke en egen risikogruppe. Konsernet anser klimarisiko som en vesentlig finansiell risiko, og frem til klimarisiko er helt integrert i de tradisjonelle risikogruppene og konsernets virksomhetsstyring vil klimarisiko ha et forsterket fokus i vår risikostyring.

Kredittrisiko

Kredittrisiko er risikoen for tap som følge av at kunder eller motparter ikke har evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser overfor konsernet.

Bankens organisering og rammeverk for styring av kredittrisiko er tilpasset krav og anbefalinger i Finansforetaksloven, CRR-/CRD IV-forskriften og Finanstilsynets modul for styring og kontroll av kredittrisiko.

Kredittrisiko knyttet til utlånsvirksomheten utgjør konsernets største risikoområde. Konsernet eksponerer seg for kredittrisiko gjennom utlån og leasingprodukt til privat- og bedriftskunder samt gjennom aktiviteter i bankens kapitalmarkeds- og finansavdeling.

Styring av kredittrisiko

Kredittstrategi

Gjennom den årlige revisjonen av kredittstrategien konkretiserer styret bankens risikoappetitt gjennom strategiske føringer, og fastsettelse av rammer for bankens kredittportefølje.

Kredittvirksomheten skal ha en sterk organisasjonskultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyring, og høy kvalitet i alle deler/faser av kredittprosessen. Kredittarbeidet skal finansiere fremtidige kontantstrømmer til kunder, som har evne og vilje til å oppfylle sine forpliktelser. Vi skal kjenne vår kunde, kundens bransje og kundens lokale markedsområde. Vi skal tilby forståelige produkter og tjenester til kunder med oversiktlig finansieringsstruktur.

- Kredittstrategiske rammer skal begrense konsentrasjonsrisikoen, slik at ingen enkelthendelse skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad, ved blant annet å sette: Begrensning i størrelse på utlån og tapsgrad på enkeltengasjement.
- Rammer for maksimal eksponering innenfor bransjer.

Etterlevelse av kredittstrategi og styrevedtatte rammer overvåkes løpende av avdeling for risikostyring og rapporteres kvartalsvis til styret.

Kredittpolitikk

De kredittpolitiske reglene beskriver grenser for, og hva som er akseptabelt innenfor gitte områder i kredittvurderingen. I tillegg til de kredittpolitiske reglene, er det utarbeidet et dokument som beskriver retningslinjer for kredittgivning til bedriftskunder. Disse retningslinjene er retningsgivende / anbefalte nivåer og grenser på ulike områder, i motsetning til de kredittpolitiske reglene som det kreves spesifikke fullmakter for å avvike fra. De kredittpolitiske reglene revideres minimum årlig og godkjennes av administrerende direktør, med orientering til styret.

Fullmakter

Styret er ansvarlig for konsernets låne- og kredittinnvilgelser, men delegerer – innen visse rammer – kredittfullmaktene til administrerende direktør, som innenfor egne fullmakter kan delegere disse videre. De delegererte kredittfullmaktene er knyttet opp mot et engasjements misligholdssannsynlighet og sikkerhetsverdi. Fullmaktene er personlige. Det innebærer at kredittutvalgene ikke har beslutningsmyndighet, men innstiller til fullmaktshaver. For noen stillingsnivåer vil fullmaktsgrensen reduseres med 50 % dersom innstilling fra kredittutvalg ikke foreligger. Generelt er fullmaktene romslige dersom et engasjements misligholdssannsynlighet og tapsgrad tilsier lav risiko, mens fullmaktene strammes inn progressivt med økende risiko. Bevilgningsreglementet gjennomgås årlig, og endringer godkjennes av administrerende direktør med orientering til styret. Dette gjelder imidlertid ikke endringer i administrerende direktørs kredittfullmakter eller der endringene medfører vesentlig endring av risiko, da disse godkjennes av styret.

Kredittrutiner

Kreditthåndboken regulerer i detalj alle forhold knyttet til konsernets kredittgivning og engasjementsoppfølging. Kredittgivningsprosessen gir en nærmere beskrivelse av kunden og formålet med lånesøknaden, samt vurderinger av forhold rundt:

- Eiere og ledelse
- Finansieringsstruktur
- Overholdelse av kredittstrategi og kredittpolitikk
- Inntjening – vil kunden fremover ha tilstrekkelig inntjening til å betjene løpende forpliktelser, renter og avdrag?
- Tæring – dersom inntjening svikter, hvor lenge og hvordan kan kunden dekke løpende forpliktelser, renter og avdrag?
- Sikkerhetsobjekter og totalvurdering av risiko

ESG-risiko (klimarisiko)

Konsernet har innarbeidet ESG-risiko i styrende dokumenter, herunder risikostyringspolicy, kredittstrategi og kredittpolitikk. ESG-risiko, herunder klimarisiko, er regnet som en driver for finansiell risiko og risiko for svekket omdømme.

Bankens eksponering mot klimarisiko er kartlagt gjennom kvalitative vurderinger av fysisk risiko og overgangsrisiko på bransjenivå, og gjennom krav til ESG-scoring av alle kredittsaker over 10 mill. kr. for næringslivskunder. I tillegg har banken estimert klimagassutslipp fra bankens utlånskunder. Styret har vedtatt en strategi om at banken skal være en pådriver for grønn omstilling og det utarbeides derfor overgangsplaner mot lavutslippssamfunnet for alle vesentlige bransjer i banken. Overgangsplanene kommuniserer forventninger og krav til våre kunder. Strategier og policyer blir jevnlig bli vurdert for å sikre at tiltak mot klimarisiko i utlånsporteføljen er tilstrekkelig iht. risikoappetitt. Banken har i 2024 ikke brukt eksklusjon av bransjer/kundegrupper som virkemiddel for å begrense klimarisiko.

Måling av kredittrisiko

Det gjennomføres løpende overvåking av kredittrisikoen i porteføljen. Dette skjer gjennom månedlige reklassifiseringer av hver enkelt kunde hvor bankens IRB-godkjente risikomodeller anvendes. I tillegg har banken etablert early warning - systemer for tidlig identifisering av uønsket utvikling av risiko på portefølje- eller enkeltkundenivå. Banken overvåker og rapporterer brudd på kredittstrategi og kredittpolitikk i saker som behandles i Konsernkredittutvalget, og dette rapporteres til hvert styremøte.

Porteføljestyling

Konsernet foretar en månedlig reklassifisering av alle kunder ved at oppdatert informasjon av betydning for beregning av kredittrisiko innhentes og benyttes i våre kredittmodeller. Porteføljestyringssystemet kan dermed hver måned presentere oppdaterte estimater for kundenes misligholdssannsynlighet, tapsgrader og forventet tap. Basert på dette beregnes kapitalbehov og risikojustert avkastning. Både interne og regulatoriske beregninger inngår i denne reklassifiseringen, og gjøres tilgjengelig for kundeansvarlige, ledere og risikostyringsfunksjonen. Kredittrisikoinformasjon på enkeltkunder kan enkelt aggregeres på ønsket nivå, for eksempel avdeling-, segment-, portefølje-, eller banknivå.

Early Warning

Konsernet har etablert en rekke prosesser og rapporteringer for tidlig å kunne avdekke endringer i kredittrisikoen med konsekvenser for mislighold og tapsgrad. Eksempler på konsernets early warning – prosess:

- Rapportering av kort mislighold (0-90 dager)
- Rapportering av utnyttelsesgrad flexilånsrammer og utnyttelsesgrad kassekreditter
- Rapportering av utvikling i og brudd på covenants
- Rapportering av utvikling i engasjement med betalingslettelser
- Overvåking av kunngjøringer (konkurs, tvangsavvikling, fusjoner, fisjoner, etc.)
- Månedlig konkursstatistikk – bransje og region
- Månedlig oppfølging av endringer i kapitalbruk og analyse av årsaker

Kredittprosessovervåking

Konsernets systemer for overvåking av kredittinnvilgelsesprosessen gir mulighet for en løpende oppfølging av kredittkvaliteten og den risikojusterte avkastningen på nye engasjement. Bevilgningsprotokoll lastes ned månedlig supplert med relevant risiko- og inntjeningsinformasjon. Systemet er godt egnet til sammenligning av kvalitet på tvers av avdelingene, og muliggjør tidlig handling hvis for eksempel enkeltavdelinger har en uønsket utvikling i den løpende kredittpraksisen.

Risikoklassifiseringssystemet

SpareBank 1 SMN fikk i 2007 tillatelse til å anvende IRB-metoden for kapitalkravberegning for sine utlån til Massemarked og Foretak (Grunnleggende IRB). Dette omfatter utlån i morbanken. I tillegg benytter de deleide selskapene SpareBank 1 Boligkreditt og BN Bank IRB-metoden i sin kapitalkravberegning. Fra 2015 har SpareBank 1 SMN tillatelse til å benytte avansert IRB-metode for utlån til Foretak. Øvrige eksponeringer i konsernet får beregnet kapitalkrav etter standardmetoden.

Risikoklassifiseringssystemet er utviklet i samarbeid med de andre IRB-bankene i SpareBank 1-Alliansen, og med støtte fra SpareBank 1-alliansens felles Kompetansesenter for Kredittmodeller (KFK). KFK bidrar i både utvikling, forvaltning og validering av IRB-modellene, og er en del av SpareBank 1 Utvikling DA. SpareBank 1 Utvikling DA er et felles eid selskap som har ansvar for samarbeidsprosessene i bankene i SpareBank 1-alliansen, der teknologi, merkevare, kompetanse, felles prosesser/ utnyttelse av beste praksis og innkjøp står sentralt.

I 2022 ble bankpakken, herunder CRR2, innført i norsk lov. Bankpakken inneholder omfattende krav og retningslinjer for utvikling, anvendelse og validering av IRB-modellene. Hele IRB-systemet til banken er de siste årene revidert for å etterleve nye krav og retningslinjer. Juni 2021 ble søknad om anvendelse av de reviderte modellene levert til Finanstilsynet. Prosessen er fortsatt pågående.

Konsernets risikoklassifiseringssystem består av følgende modeller:

Misligholdssannsynlighet PD	Modellen beregner sannsynlighet for at en kunde går i mislighold i løpet av de neste 12 måneder
Eksponering ved mislighold EAD	Modellen beregner hvor stort kundens engasjement vil være ved et fremtidig misligholdstidspunkt
Tapsgrad gitt mislighold LGD	Modellen beregner hvor mye av eksponeringen mot kunden banken vil tape hvis kunden går i mislighold
Forventet tap EL	Modellen beregner hva man statistisk må forvente å tape på en kunde neste 12 måneder basert på PD, EAD og LGD
Uventet tap / kapitalkrav UL	Modellen beregner hva banken må holde av egenkapital for å dekke uventet tap på en kunde, beregnet som alle mulige tap innenfor et 99,9 % konfidensnivå
Risikoklasse	Kundene tilordnes risikoklasser basert på PD
Risikogruppe	Kundene tilordnes risikogrupper basert på risikoklasse
Sikkerhetsklasse	Kundene tilordnes sikkerhetsklasse basert på sikkerhetsdekning

PD

PD er et uttrykk for hvor sannsynlig det er at en kunde går i mislighold i løpet av neste 12 måneder. Bankens definisjon av mislighold sier at det foreligger mislighold når ett eller flere av følgende kriteriene inntreffer:

- Overtrekk eller restanse over 90 dager, hvor restanse/overtrekk har oversteget 1.000 kroner og misligholdet er over vesentlighetsgrensen: Sum overtrekk / Sum eksponering på balanse > 1%. For næringslivskunder må overtrekk være over 2000.
- Gjeldsordning, tvangsakkord, åpning av gjeldsforhandlinger eller melding om offentlig akkord.
- Mislighold som følge av vurdering av «unlikelyness to pay».
- Konkurs, åpning av konkurs eller melding om konkurs.
- Konstatert tap eller individuell nedskrivning / tapsavsetning.

Banken benytter PD-modellene ved innvilgelse og ved månedlig reklassifisering av kundene. PD-modellene blir også brukt i prisfastsettelse, løpende rapportering og engasjementsoppfølging. Basert på beregnet PD tildeles hver kunde en risikoklasse og risikogruppe basert på Tabell 1.

Tabell 1 Risikoklassifisering basert på PD-modellene

PD	Risikoklasse	Risikogruppe	Moody's
< 0,1 %	A	Laveste risiko	AAA – A3
0,10 % - 0,25 %	B	Laveste risiko	Baa1 – Baa2
0,25 % - 0,50 %	C	Laveste risiko	Baa3
0,50 % - 0,75 %	D	Lav risiko	Ba1
0,75 % - 1,25 %	E	Lav risiko	Ba2
1,25 % - 2,50 %	F	Middels risiko	
2,50 % - 5,0 %	G	Middels risiko	Ba2 – B1
5,0 % - 10,0 %	H	Høy risiko	B1 – B2
10,0 % - 99,9 %	I	Høyeste risiko	B3 – Caa3
Misligholdt	J	Mislighold og nedskrevet	
Nedskrevet	K	Mislighold og nedskrevet	

Modellene er en mellomting mellom PIT (Point-in-time) og TTC (Through-the-cycle). Det vil si at estimatene verken svinger helt i takt med konjunktursituasjonen og misligholdraten (PIT), eller er helt uavhengig av konjunktorene (TTC). Modellen bruker forklaringsvariabler som dels raskt fanger opp endringer i en kundes økonomiske situasjon (eksempelvis betalingsanmerkninger) og andre forklaringsvariabler som endres tregere (eksempelvis regnskaps- eller ligningsinformasjon). Dette resulterer i at observert misligholdrate (DR) ofte avviker fra den estimerte (PD). Typisk vil observert misligholdrate svinge mer enn estimatene.

PD-modellenes oppbygging og kalibrering presenteres i tabellen nedenfor. Portefølje	Forklaringsvariabler	Metode	Usikkerhet	Historikk og kalibrering	Regulatoriske krav
Foretak	Regnskap Betalingshistorikk og annen adferdsinformasjon Bransje Alder	Banken benytter en scorekort-modell basert på regresjonsanalyse, hvor historiske observasjoner benyttes til å predikere sannsynlighet for mislighold. Scorekortene er inndelt i sju bransjevarianter (i tillegg til varianter for nyetablerte selskap uten regnskap og selskap uten regnskapsplikt) for å hensynta at forklaringsvariablene har ulik betydning for ulike bransjer. I tillegg kan kalibreringsnivået settes ulikt for ulike bransjer for å hensynta ulike historiske misligholdsnivå.	Usikkerhet hensyntas gjennom sikkerhets-marginer på risikoklassenivå. Usikkerhet er et tema som vurderes i bankens periodiske validering av modellen.	Datagrunnlag for estimering og validering > 10 år. Ved kalibrering av nivå benyttes en metode lik den myndighetsbestemte for boliglån, men med andre parameterverdier. På denne måten tar banken hensyn til faktisk historisk misligholdsnivå ved predikering av fremtidig mislighold. Bankene benytter inntil 7 års historikk ved kalibrering av nivå, i tillegg til å inkludere antatt misligholdrate i en kraftig lavkonjunktur.	Ingen kunder kan tildeles en PD lavere enn 0,03 %.
Masse-marked	Ligningsinformasjon Likviditet og gjeld Betalingshistorikk og annen adferdsinformasjon Kundelengde	Banken benytter en scorekort-modell basert på regresjonsanalyse, hvor historiske observasjoner benyttes til å predikere sannsynlighet for mislighold. Scorekortet har to varianter; Boliglån og PM Øvrig. Forklaringsvariablene vektet forskjellig i de to variantene. I tillegg kan kalibreringsnivået settes ulikt for de to variantene.	Usikkerhet hensyntas gjennom sikkerhets-marginer på risikoklassenivå. I tillegg gir den myndighetsbestemte metoden er betydelig overestimering av faktisk misligholdrate. Usikkerhet er et tema som vurderes i bankens periodiske validering av modellen.	Datagrunnlag for estimering og validering > 10 år. Ved kalibrering av nivå benyttes en myndighetsbestemt metode som tar hensyn til faktisk misligholdrate i bankens siste 7 år og en antatt misligholdrate i en kraftig lavkonjunktur.	Ingen boliglånskunder kan tildeles en PD lavere enn 0,2 %.

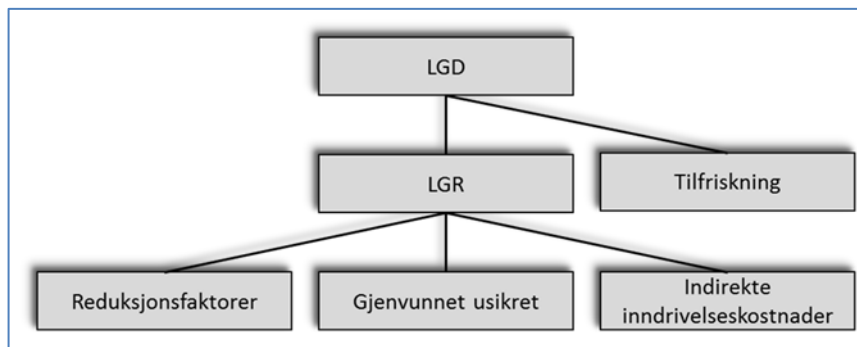
Modellen estimerer hvor mye av en ikke benyttet kredittramme som vil være utnyttet ved et framtidig misligholdstidspunkt. Banken benytter EAD-modellen ved innvilgelse av engasjementer og ved løpende (månedlige) reklassifiseringer av kundene.

Portefølje	Forklarings-variabler	Metode	Usikkerhet	Historikk og kalibrering	Regulatoriske krav
Foretak	Produkt Scoresegment PD	Banken benytter en modell som tildeler konverteringsfaktor basert på forklaringsvariablene. Modellen tar utgangspunkt i en antakelse om at eksisterende kunder vil ha en lavere KF enn nye kunder, offentlige kunder vil ha en lavere KF enn private selskap, og kunder med lav PD vil ha en lavere KF enn kunder med høy PD.	Usikkerhet hensyntas gjennom sikkerhetsmarginer	Ved kalibrering av nivå har vi benyttet historisk observerte nivå av KF, og vurdert nødvendigheten av evt. konjunkturtillegg. I vår modell tildeles kunder en KF mellom 40 % og 100 %.	Nivået på KF skal hensynta økonomiske nedgangstider. Konverteringsfaktor for garantier er myndighets-bestemt til 100 % for lånegarantier og 50 % for kontrakts- og andre garantier.
Masse-marked	Produkt (rammelån)	Alle kunder tildeles samme KF; 1		Det kontrolleres at historisk observerte verdier ligger under estimerte, og at evt. konjunkteffekter er tilstrekkelig hensyntatt.	

LGD

Modellen estimerer hvor mye av EAD banken må ta som tap dersom kunden går i mislighold. Banken benytter LGD-modellen ved innvilgelse av engasjementer og ved løpende (månedlige) reklassifiseringer av kundene.

LGD-modellen består av flere delmodeller

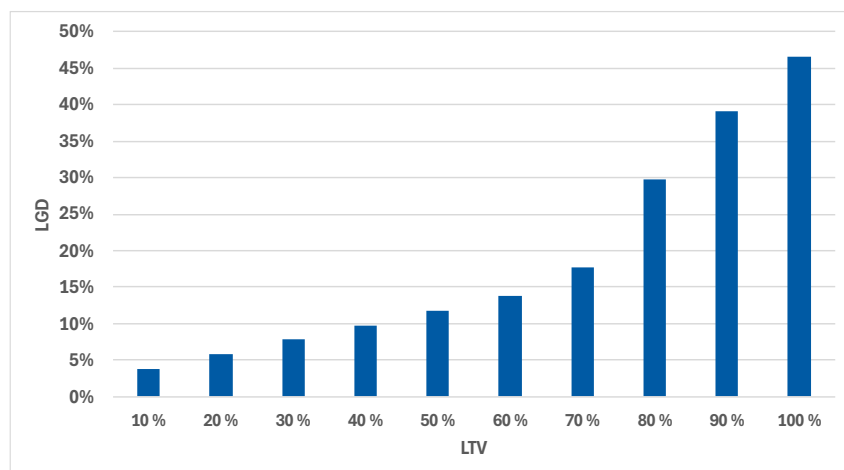

Portefølje	Forklarings-variabler	Metode	Usikkerhet	Historikk og kalibrering	Regulatoriske krav
Foretak	Sikkerheter Kundetype Egenkapital-andel EAD	Banken benytter en strukturell modell som estimerer LGD basert på delmodeller. Sikkerheter er den dominerende forklaringsvariablen.	Usikkerhet er hensyntatt gjennom sikkerhetsmarginer både på delmodell- og totalmodellnivå.	Ved kalibrering av sikkerhetsverdier (reduksjons-faktorer), tilfriskning, gjenvunnet usikret og indirekte inndrivelses-kostnader benytter banken egne observasjoner tilbake til 2007, i tillegg til ekspert-vurderinger og nasjonale og internasjonale analyser og statistikk. For å sikre konservative estimater har banken implementert minimums-verdier for LGD.	Banken er pålagt å inkludere en myndighets-bestemt sikkerhets-margin i sine LGD-estimer.
Masse-marked	Sikkerheter Produkt				For boliglån er det innført et gulv for LGD på porteføljenivå. Dette overstiger bankens egne LGD-estimer.

Sikkerheter er den dominerende forklaringsvariabelen i LGD-modellen. Å ha gode estimater på sikkerhetenes verdi er derfor avgjørende for kvaliteten i LGD-modellens estimater. Videre er det slik at LGD-estimatet skal ta hensyn til en framtidig lavkonjunktur, noe som betyr at dagens markedsverdi ikke kan legges til grunn som sikkerhetsverdi.

- Gode estimater på sikkerhetsverdien sikres gjennom regelmessige oppdateringer av markedsverdier. Til dette benyttes ulike kilder, avhengig av type objekt stilt som sikkerhet. For næringseiendommer og skip innhentes takster, for boligeiendommer benyttes i stor grad estimater fra nasjonale leverandører av slik informasjon, mens vi for de fleste øvrige aktiva benytter regnskapsinformasjon. Som en del av sitt IRB-system har banken rutiner for hvordan og hvor ofte de ulike objekttypene skal verdivurderes.
- For å sikre at sikkerhetsverdiene er tilpasset en framtidig lavkonjunktur reduseres markedsverdien med en reduksjonsfaktor. Denne faktoren er spesifikk for den enkelte objekttype, og er satt ut ifra historiske observasjoner av prisfall, bankens egne realisasjoner og ekspertvurderinger av framtidige fallhøyder.

Sikkerhetenes betydning for estimert LGD er vist i figuren nedenfor. Denne tar utgangspunkt i et lån med pant i bolig. Ulik belåningsgrad (LTV) gir ulik LGD. Mens LTV benytter dagens markedsverdi på pantobjektet, benytter LGD en redusert verdi på pantobjektet for å hensynta et mulig prisfall i en framtidig lavkonjunktur. For boligeiendommer benytter banken en reduksjonsfaktor på 40 %. Grafen inkluderer effekt av det myndighetsbestemte LGD-gulvet for boliglån, som er gjeldende i CRR2, men som oppheves ved innføring av CRR3.

Ut over sikkerhetene benytter LGD-modellen estimater for tilfriskningssannsynlighet, gjenvunnet usikret og indirekte inndrivelseskostnader for å estimere tapsgraden.

- Tilfriskningssannsynlighet er sannsynligheten for at en kunde som har gått i mislighold blir «frisk» uten å gå veien om restrukturering og/eller gjeldsettergivelse.
 - For foretakskunder er estimatet basert på kundetype, egenkapitalandel og størrelse på EAD. Kundene tildeles en sannsynlighet for tilfriskning mellom 0 % og 30 %.
 - For massemarked er estimatet bestemt av om det er et boliglån eller ikke.
- Gjenvunnet usikret er et anslag på hvor stor del av usikret EAD som gjenvinnes, dvs. uten realisasjon av sikkerheter. Alle foretakskunder tildeles samme estimat. Det samme gjelder massemarkeds kunder.
- Indirekte inndrivelseskostnader er kostnader banken har knyttet til avviklingsarbeid, men som ikke kan henføres til bestemte engasjement. Alle kunder (foretak og massemarked) tildeles samme estimat.

Forventet tap - EL

Forventet tap beregnes ved å multiplisere PD, EAD og LGD.

Regulatorisk- og økonomisk kapitalbehov (RWA/UL)

Økonomisk kapitalbehov (UL) er et uttrykk for den egenkapital banken må holde bak hver eksponering for å kunne dekke ethvert tap som kan oppstå innenfor et konfidensnivå på 99,9 %. Til fradrag kommer

det som allerede er beregnet som Forventet tap. Denne usikkerheten rundt mulig tapsnivå varierer mellom kundene, og avhenger bl.a. av kundetype, løpetid, sikkerhetsdekning og stabilitet i betjeningsevnen.

Konsernet benytter metoden for beregning av kapitalkrav som er nedfelt i CRR for regulatoriske beregninger. Beregningsformelen for å måle økonomisk kapitalbehov er den samme som benyttes til regulatoriske beregninger for kapitalkrav/beregningsgrunnlag.

Konsernets kapitalmål tilsvarer det samlede kapitalkravet inkl. bufferkrav på til sammen 16,3 %. For å sikre konsistens mellom risikomåling og prising av anvendt kapital blir økonomisk kapital oppjustert slik at det samlede økonomiske kapitalbehovet tilsvarer det regulatoriske kapitalbehovet. Dette vil si at regulatoriske bufferkrav også er implementert i de interne økonomiske modellene.

Risikoprising

Alle kreditter i porteføljen til SpareBank 1 SMN får en anbefalt minstepris ved innvilgelse, der høyere risiko medfører høyere pris. De hovedelementer som inngår i denne vurderingen er kundens samlede rentenetto, andre inntekter, forventet tap, anslåtte driftskostnader, kapitalbinding og bankens avkastningskrav. Både forventet tap, driftskostnader og kapitalbinding vil være påvirket av vurdert risiko for kunden/engasjementet. Risikovurderingene tar utgangspunkt i de samme hovedkomponentene som i konsernets risikoklassifiseringssystem mht vurdering av gjeldsbetjeningsevne og sikkerhetsdekning. Så er det resultatenhetenes ansvar å tilby kundene priser som bidrar til konsernets måloppnåelse for lønnsomhet og risiko.

SpareBank 1 SMN har en prisingsmodell som tar hensyn til disse elementene og beregner avkastning i forhold til avkastningskravet / EVA (Economic Value Added). Banken følger også opp lønnsomheten til hver kunde ved innsamling og analyse av historiske data månedlig. I lønnsomhetsvurderingene inngår de samme elementene som beskrevet ovenfor.

Sikkerheter og andre risikoreduserende tiltak

SpareBank 1 SMN benytter sikkerheter for å redusere kredittrisikoen i hvert enkelt engasjement. For foretak benyttes det i tillegg ulike typer Covenants i kredittavtalene i de tilfellene der dette er hensiktsmessig. Bruk av covenants gir banken sikkerhet for at selskapet holder forsvarlige nivåer av for eksempel likviditet og egenkapital, eller at selskapet etterlever gjeldende lover og forskrifter knyttet til sin virksomhet.

For personkunder tas det hovedsakelig pant i fast eiendom (bolig). For foretak tas det pant i ulike typer sikkerheter.

Konsernet fastsetter realisasjonsverdien på stilte sikkerheter på bakgrunn av statistiske data over tid, samt ekspertvurderinger i tilfeller hvor statistiske data ikke har tilstrekkelig utsagnskraft. Realisasjonsverdiene er satt slik at de ut fra en konservativ vurdering reflekterer antatt realisasjonsverdi i en lavkonjunktur.

I personmarkedet fastsettes markedsverdien for fast eiendom enten ved å benytte kjøpesum i henhold til kontrakt, meglertakst eller verdierestimer fra Eiendomsverdi (gjelder kun boligeiendom). Eiendomsverdi er et selskap som tilbyr informasjons- og analyseverktøy, som gir tilgang til estimert markedsverdi for boligeiendommer i Norge.

I bedriftsmarkedet beregnes sikkerhetsverdi på næringseiendommer ved hjelp av yieldmetoden eller ved meglertakst, der det foreligger. Med yieldmetoden beregnes markedsverdi som nåverdi av forventet netto kontantstrøm fra eiendommen. Yield er avkastningen en investor vil kreve ved investering i eiendommen og påvirkes blant annet av faktorer som eiendommens beliggenhet og beskaffenhet, leiekontraktenes varighet, leietakernes soliditet, reguleringsrisiko og forventet langsiktig risikofri rente. Yieldmatrisen revideres jevnlig og skal være mer konservativ enn meglerestimer.

Realisasjonsverdien på de stilte sikkerhetene fastsettes ved å ta utgangspunkt i markedsverdi, som reduseres med en faktor som varierer med sikkerhetsobjektets egenskaper. Reduksjonsfaktorene for alle typene av sikkerheter er satt på bakgrunn av verdifall man må kunne vente i en kraftig økonomisk nedgangstid.

Validering av kredittmodellene

Det er viktig at valideringen av kredittmodellene skjer med tilstrekkelig grad av uavhengighet. Med uavhengighet menes i denne sammenheng at det er uavhengighet mellom enhetene som utvikler kredittmodellene og de som validerer de samme modellene. Dette for å sikre at valideringen er objektiv og uten at det kan mistenkes å ligge incitament for pynting av valideringsresultatene.

I CDR 2022/439 fra EBA utdypes kravene til uavhengighet i valideringsfunksjonen. Her presenteres to sentrale roller:

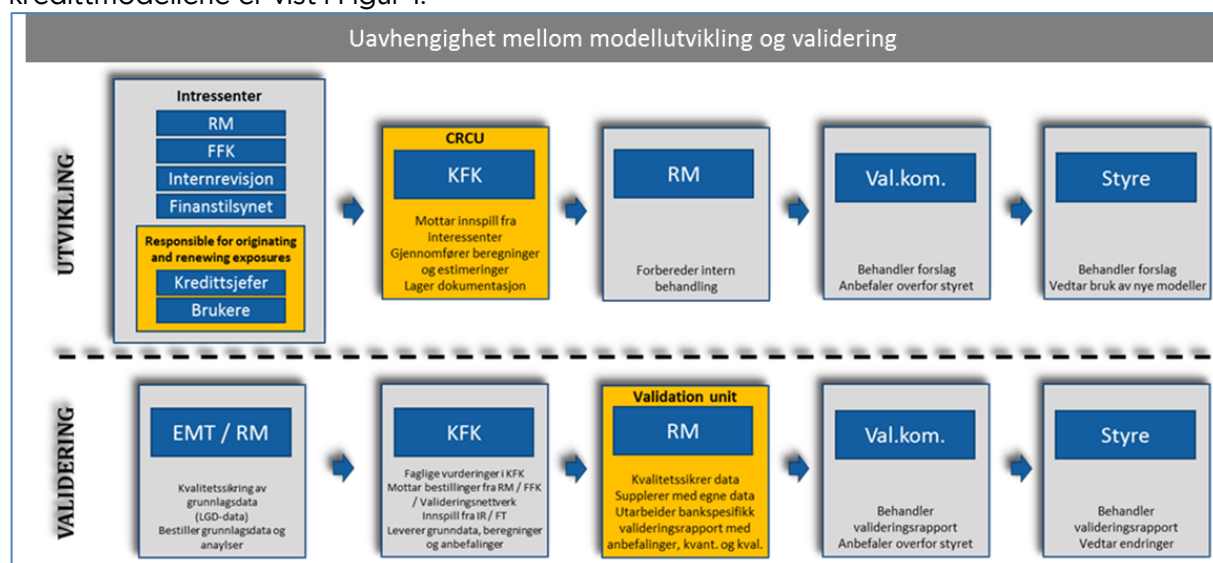
- Credit risk control unit (CRCU)
Denne enheten har som ansvar å utvikle kredittmodellene og overvåke ytelsen i disse.
- Validation function
Denne enheten har ansvaret for validering av modellene og anvendelsen av disse.

Det er altså «Validation function» som skal være ansvarlig for validering av kredittmodellene og anvendelsen av disse. I SpareBank 1 SMN ivaretas dette av Risk Management, som er ansvarlig for både kvalitativ og kvantitativ validering, samt utarbeidelse av valideringsrapporter til valideringskomiteen, ledelsen og styret. Ressursene fra Risk Management som bidrar inn i prosessen for modellutvikling er ikke de samme personene som utfører validering.

Gjennom valideringsarbeidet innhentes både datagrunnlag og analyser/vurderinger fra enheter. For kvalitativ validering innhentes vurderinger og kontroller utført av linjeenheter. For kvantitativ validering benyttes innspill fra bankens egen Kredittanalyse-avdeling, alliansens valideringsnettverk og alliansens Kompetansesenter for Kredittmodeller (KFK).

- Kredittanalyse-avdelingen bidrar med sin kompetanse rundt bransjespesifikke vurderinger, typisk Næringseiendom og Offshore.
- Alliansens valideringsnettverk utveksler erfaringer og forslag til forbedringer i valideringsarbeidet. I tillegg utarbeider valideringsnettverket felles bestillinger av datagrunnlag og analyser fra KFK. KFK er derfor en viktig bidragsyter av datagrunnlag, analyser og innspill til valideringsarbeidet.
- I tillegg til datagrunnlag og analyser, gir også KFK anbefalinger om endringer i modeller og estimater når de vurderer dette som nødvendig.

Basert på innspill fra disse enhetene, samt egne analyser og vurderinger, gjennomfører Risk Management bankens selvstendige valideringer av kredittmodeller og anvendelse av disse. Uavhengigheten (og samspillet) mellom enhetene som inngår i bankens utvikling og validering av kredittmodellene er vist i Figur 1.

Figur 1 Rollene til de ulike enhetene som er involvert i modellutvikling og validering

Validering av bankens IRB-modeller er viktig for å sikre at modellenes estimerer er i tråd med den faktiske risikoen banken er eksponert for. Valideringen representerer derfor en viktig kvalitetssikring av bankens IRB-system. IRB-systemet etterprøves gjennom både kvantitativ- og kvalitativ validering i tråd med CRR EBA/GL/2016/17, EBA/RTS/2016/03 og EBA/GL/2016/07.

Kvalitativ validering er en prosess som sikrer at modellene er tilpasset bankens porteføljer og at de utgjør en sentral bestanddel av bankens risikostyring og beslutningstaking. IRB-systemet omfatter også de modeller, arbeids- og beslutningsprosesser, kontrollmekanismer, IT-systemer og interne retningslinjer og rutiner som er knyttet til klassifisering og kvantifisering av kredittrisiko ved bruk av IRB-modeller. Kvantitativ validering er beskrevet i tabellen nedenfor.

	Egnethet og stabilitet	Rangeringsevne	Nivå
PD	Valideringen undersøker om populasjonen modellen anvendes på er lik modellens estimeringsgrunnlag. Denne skjer både gjennom statistiske tester og kvalitative vurderinger av datagrunnlaget og endringer i kundemassen.	Vi tester modellens evne til å skille mellom kunder som går i mislighold og kunder som ikke går i mislighold. Til dette benytter banken både enkle migreringsmatriser og statistiske analyser	Gjennom valideringen kontrollerer vi at estimert nivå er tilstrekkelig høyt målt mot faktiske observasjoner av misligholdsraten. For å definere hva som er tilstrekkelig høyt bruker vi inntil sju års misligholdshistorikk, og tar i tillegg høyde for antatt misligholdsrate i en lavkonjunktur.
EAD (KF)	Vi gjør en kvalitativ vurdering av om modellen er tilpasset kundegrunnlaget. Observasjoner som representerer støy ift. hva vi ønsker å måle blir fjernet.	I motsetning til mislighold (PD) har ikke konverteringsfaktoren (KF) et binært utfall (mislighold eller ikke mislighold). Ved vurdering av rangeringsevnen til EAD-modellen ser vi derfor på om modellen klarer å skille mellom kunder med høy KF fra de med lav KF.	Gjennom valideringen kontrollerer vi at estimert nivå er tilstrekkelig høyt målt mot faktiske observasjoner.
LGD	Vi gjør en kvalitativ vurdering av om modellen er tilpasset kundegrunnlaget. Observasjoner som representerer støy ift. hva vi ønsker å måle blir fjernet.	Vurdering av rangeringsevne til LGD-modellen har samme tilnærming som EAD-modellen. Vi vurderer om LGD-modellen klarer å skille mellom misligholdskunder med høy tapsgrad fra de med lav tapsgrad.	Vurdering av om LGD-modellens estimerer er tilstrekkelig høye må ta hensyn til at estimert LGD skal være kalibrert mot en lavkonjunktur. Dette gjør vurderingen av estimerer i normalkonjunkturer utfordrende. Estimerte verdier måles mot bankens historisk observerte verdier og antatte nivåer i en lavkonjunktur.

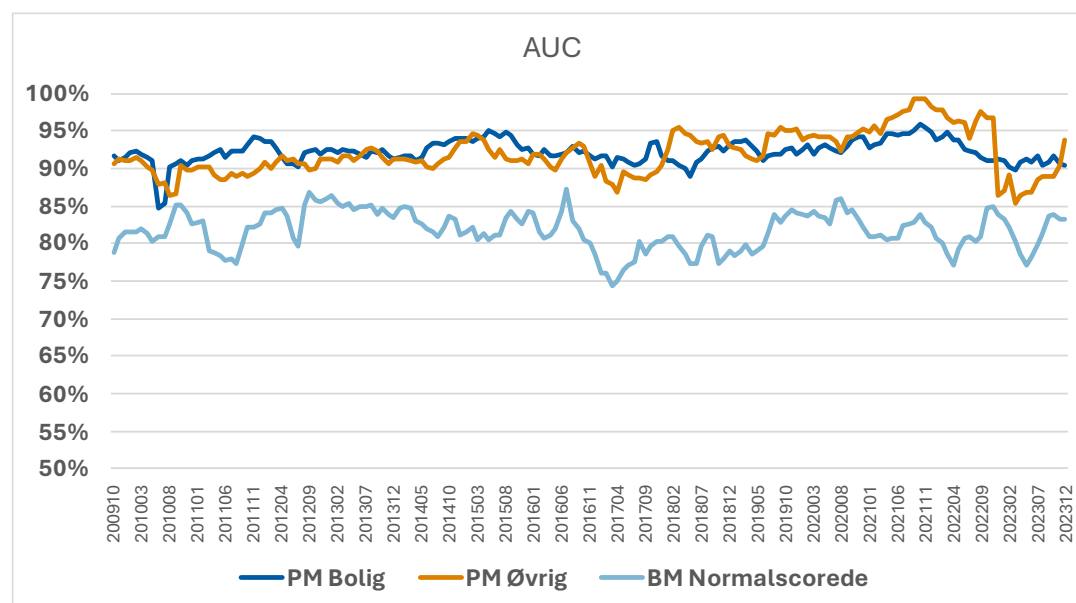
I avsnittene under presenterer vi et utdrag fra valideringen av 2023, da valideringsrapport for 2024 enda ikke foreligger.

PD

Rangeringsevne er en viktig egenskap ved en PD-modell. Vi måler modellenes rangeringsevne med en metode kalt AUC. Beregnet AUC for en modell gjør oss i stand til å klassifisere modellens rangeringsevne etter følgende skala.

AUC	Rangeringsevne
0 % - 50 %	Ingen
50 % - 70 %	Lav
70 % - 80 %	Akseptabel (minimumskrav)
80 % - 90 %	Høy
90 % - 100 %	Meget høy

Rangeringsevnen til PD-modellen for hhv. Boliglån og Foretak er vist i Figur 2. Datagrunnlaget inkluderer lån solgt til SpareBank 1 Boligkreditt og SpareBank 1 Næringskreditt. Fallet i AUC for Foretaksmodellen i 2017 skyldes noen kunder innenfor oljerelatert virksomhet som pga. oljeprisfallet og betydelig lavere aktivitet gikk fra lav estimert risiko til eksponeringer med nedskrivning i løpet av kort tid. Ut over disse observasjonene har våre modeller vist en høy rangeringsevne.

Figur 2 Rangeringsevne for PD-modellene målt med AUC

Tabell 2 viser historisk utvikling i estimert (PD) og observert misligholdsrate (DR) for hhv. Boliglån, Øvrige PM-lån og Foretak i morbanken. Estimert misligholdsrate har vært høyere enn observert misligholdsrate for alle år i måleperioden.

Tabell 2 Estimert og observert mislighold 2008-2023. Estimert mislighold ved inngangen av året, og observert mislighold ved utgangen av året.

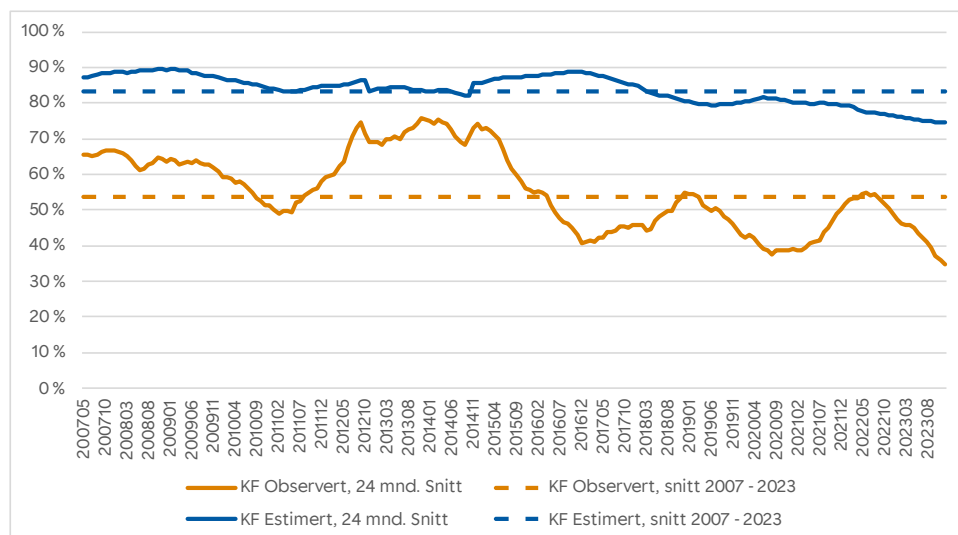
Periode	BM Normalscorede		PM Bolig		PM Øvrig	
	Estimert	Faktisk	Estimert	Faktisk	Estimert	Faktisk
2008	3,79 %	3,44 %	1,04 %	0,53 %	3,99 %	1,66 %
2009	3,50 %	3,35 %	1,14 %	0,40 %	4,16 %	1,40 %
2010	3,94 %	2,84 %	1,10 %	0,31 %	4,16 %	1,44 %
2011	3,56 %	2,00 %	1,07 %	0,34 %	3,83 %	1,50 %
2012	3,46 %	1,88 %	0,98 %	0,33 %	3,52 %	1,23 %
2013	3,25 %	2,16 %	0,93 %	0,28 %	3,38 %	1,42 %
2014	2,92 %	2,16 %	0,95 %	0,29 %	3,06 %	1,28 %
2015	2,65 %	1,41 %	0,92 %	0,22 %	2,67 %	0,96 %
2016	2,60 %	1,60 %	0,90 %	0,22 %	2,33 %	0,66 %
2017	2,67 %	1,80 %	0,88 %	0,21 %	2,17 %	0,47 %
2018	2,62 %	1,58 %	0,86 %	0,23 %	2,13 %	0,76 %
2019	2,57 %	1,73 %	0,88 %	0,28 %	1,84 %	0,46 %
2020	2,57 %	2,03 %	0,94 %	0,29 %	1,82 %	0,92 %
2021	2,53 %	1,52 %	0,83 %	0,19 %	1,59 %	0,26 %
2022	2,27 %	1,23 %	0,76 %	0,25 %	1,53 %	0,26 %
2023	2,47 %	1,62 %	0,74 %	0,30 %	1,43 %	0,52 %
Gjennomsnitt	2,96 %	2,02 %	0,93 %	0,29 %	2,72 %	0,95 %

Estimert PD og observert mislighold (DR) i tabellen ovenfor er snittberegnet i forhold til antall eksponeringer og ikke volumvektet. Estimert PD uttrykker beregnet misligholdssannsynlighet for engasjement som ikke var i mislighold ved inngangen av måleperioden.

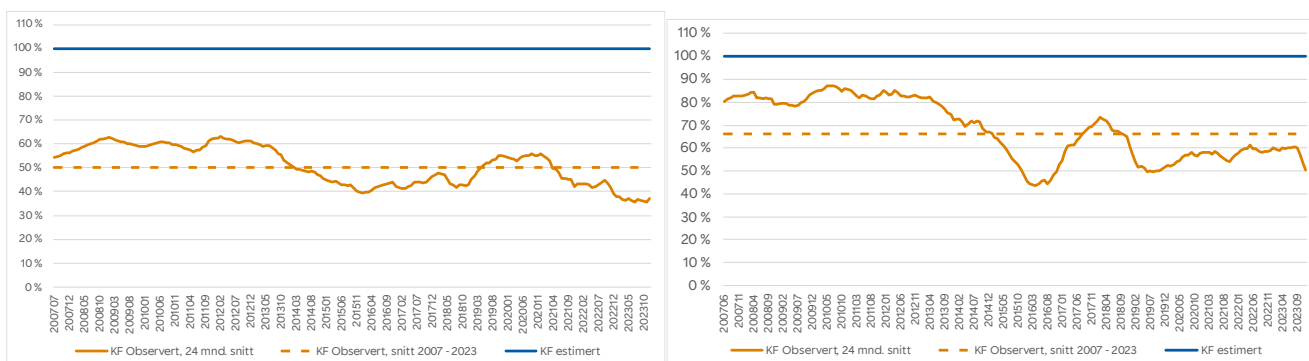
Et engasjement på en personkunde, der realisasjonsverdi av bolig vurderes lavere enn 30 % av kundens engasjement kategoriseres ikke som engasjement med pant i fast eiendom, men som øvrig massemarked.

EAD

På grunn av få observasjoner hver måned, vil observert konverteringsfaktor (KF) svinge mye. Vi har derfor valgt å se på et 24 måneders glidende snitt av observasjonene, og måle disse mot estimatene. For boliglånsporteføljen ser vi en betydelig overestimering. For foretak svinger observasjonene mer, og har tidvis ligget over estimatene. Så langt har vi ikke vurdert det nødvendig å endre estimatene. Observasjonene i grafene gjelder morbank.

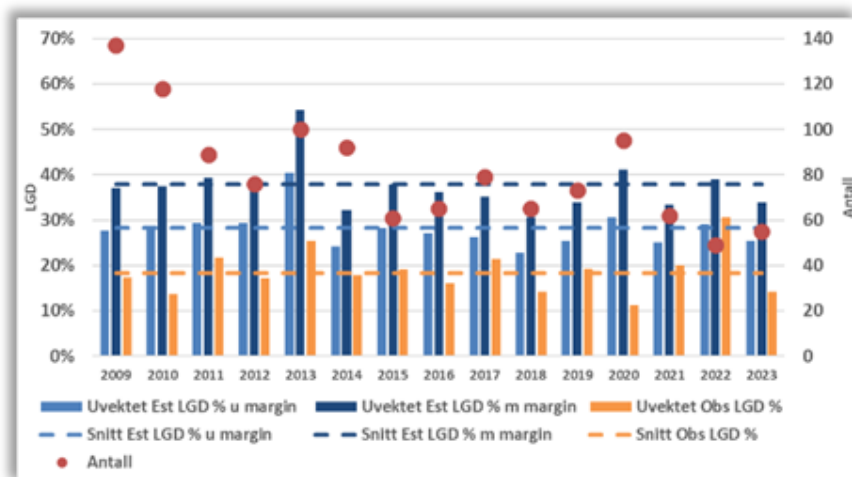
Figur 3 Observert og estimert KF for næringslivsporteføljen

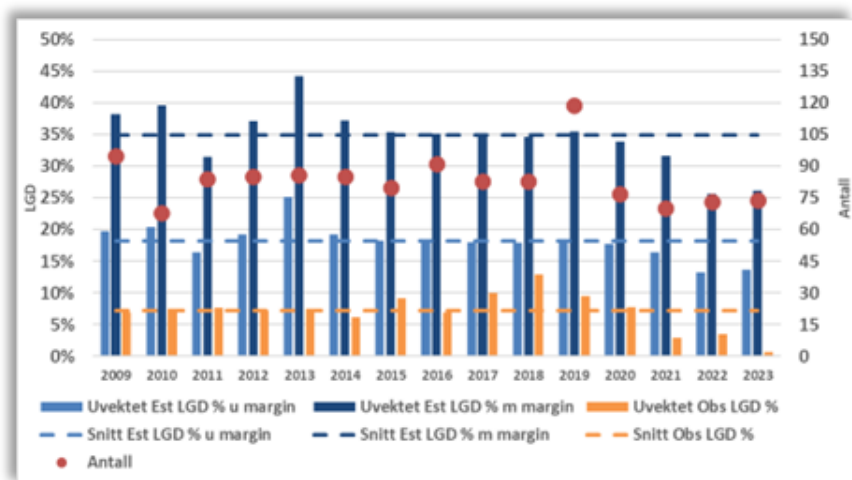
Figur 4 Observert og estimert KF for PM bolig (til venstre) og PM Øvrig (til høyre)

LGD

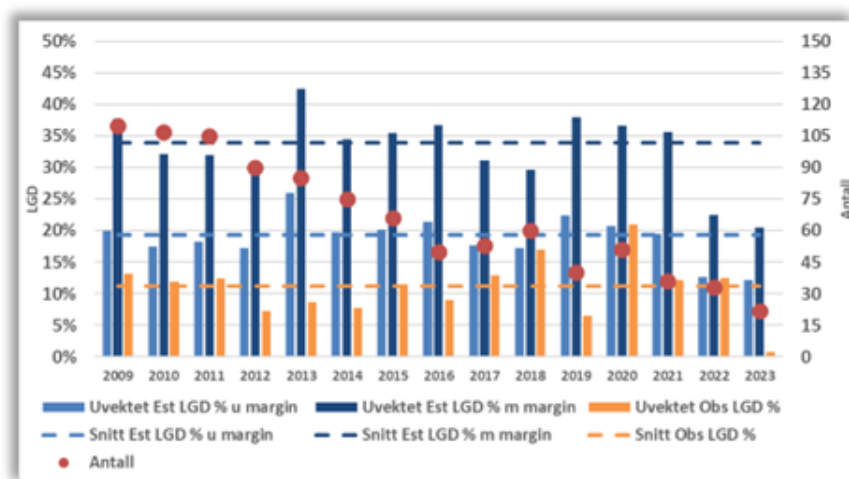
I grafene nedenfor inngår observasjoner t.o.m. 2023 i morbank. Vår validering viser at estimatene har betydelige sikkerhetsmarginer ift. observerte verdier. Vår vurdering er at estimatene også er konservative om vi tar i betraktning en lavkonjunktur.

Figur 5 Estimert og observert uvektet LGD for Næringsliv > 20.000, ekskl. Oljerelatert virksomhet

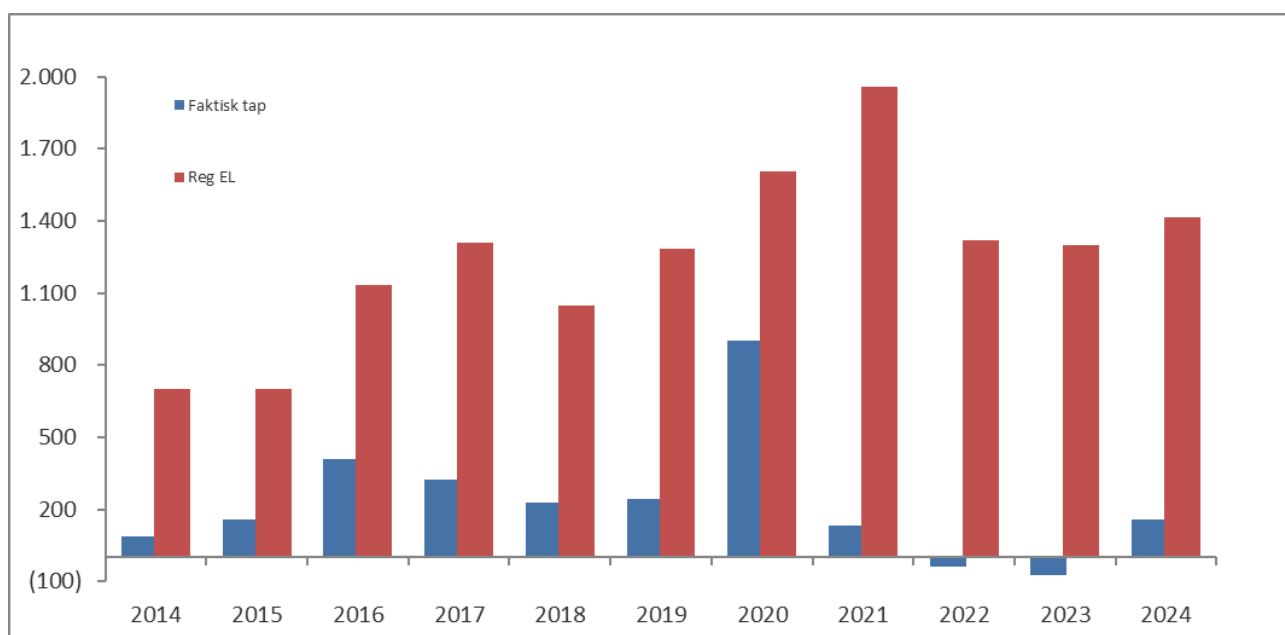
Figur 6 Estimert og observert uvektet LGD for PM Bolig > 1 MNOK

Figur 7 Estimert og observert uvektet LGD for PM Bolig < 1 MNOK

EL (forventet tap)

Figur 8 viser regulatorisk EL for morbank ved inngangen til året mot observerte bokførte tap i prosent av EAD ved utgangen av året. Det er store marginer mellom estimerte og observerte verdier for EL. Regulatorisk EL inngår i EL-fradraget ved beregning av ren kjernekapital. Dersom EL er større enn de samlede nedskrivningene vil differansen gå direkte til fradrag i ren kjernekapital.

Figur 8 Regulatorisk EL for morbank ved inngangen av året og bokførte tap i prosent av EAD ved utgangen av året.

Tap og nedskrivninger

Bankens utlånsportefølje reklassifiseres månedlig. Kunder med objektive bevis på tap grunnet betalingsmislighold, svekkelse i kredittverdighet eller andre objektive kriterier er gjenstand for en individuell gjennomgang og beregning av tap. Dersom bankens beregninger viser at nåverdien av diskontert kontantstrøm basert på effektiv rente på innregningsstidspunktet er lavere enn lånets bokførte verdi plasseres utlånet i trinn 3 og det foretas nedskrivning for beregnet tap. Stor grad av skjønn kreves for å vurdere bevis på tap, og estimering av beløp og tidfesting av fremtidige kontantstrømmer for å fastsette beregnet tap påvirkes av dette skjønnet. Endringer i disse faktorene vil kunne påvirke størrelsen på avsetningen for tap. Hvor sikkerhetsverdier er knyttet til spesielle

objekter eller bransjer som er i krise, vil sikkerheter måtte realiseres i lite likvide markeder og vurdering av sikkerhetsverdier kan i slike tilfeller være beheftet med betydelig usikkerhet.

For utlån i trinn 1 og 2 foretas det en beregning av forventet kredittap ved bruk av bankens tapsmodell basert på estimerer for sannsynlighet for tap (PD) og tap ved mislighold (LGD), samt eksponering (EAD). Banken benytter samme PD-modell som i IRB, men med forventningsrett kalibrering, det vil si uten sikkerhetsmarginer, som et utgangspunkt for vurdering av økt kredittisiko. PD-estimatet representerer en 12-måneders sannsynlighet. Nedskrivninger for eksponeringer i trinn 1 vil være beregning av ett års forventet tap, mens for eksponeringer i trinn 2 blir det beregnet tap over levetiden.

De viktigste inputfaktorene i bankens tapsmodell som bidrar til vesentlige endringer i tapsestimatet og er gjenstand for stor grad av skjønn er følgende:

- Bruk av framoverskuende informasjon og framskrivning av makroøkonomiske variabler for flere scenarier og sannsynlighetsvekting av disse.
- Fastsettelse av hva en vesentlig økning i kredittisiko er for et utlån.

Bruk av framoverskuende informasjon

Måling av forventet kredittap for hvert trinn krever både informasjon om hendelser og nåværende forhold, samt forventede hendelser og fremtidige økonomiske forhold. Estimering og bruk av framoverskuende informasjon krever stor grad av skjønn. Hvert makroøkonomiske scenario som benyttes, inkluderer en fremskriving i en femårsperiode. For kreditter der kredittisikoen er vurdert å ha økt vesentlig siden innvilgelse (trinn 2), er tapsanslag for perioden etter år 5 basert på år 5 når det gjelder nivå for PD og LGD.

Vårt estimat på forventet kredittap i trinn 1 og 2 er et sannsynlighetsvektet snitt av tre scenarier; Basis, Lavt og Høyt scenario. Modellen som beregner modellnedskrivninger er basert på to makrovariable – rentenivå (NIBOR 3 mnd.) og arbeidsledighet (AKU). Forutsetningene i basis scenarioet er basert på forutsetningene i Pengepolitisk Rapport 4/24. Oppdaterte makroforutsetninger dette kvartalet har hatt en liten positiv effekt på nedskrivningsnivået gjennom en noe lavere rentebane i basis scenarioet og økte anslag for prisøkning på boliger jamfør oppdaterte anslag fra Norges Bank. Lavt scenario er et scenario preget av høy rente og høy arbeidsledighet som i stor grad er basert på Finanstilsynets stresstest i Finansielt utsyn juni 2023. Høyt scenario er et scenario med lav rente og lav arbeidsledighet.

Beregning av konsernets samlede modellnedskrivninger er basert på delberegninger av ECL (forventet kredittap) for 5 porteføljer. For hver av porteføljene er det definert separate forutsetninger med hensyn til hvordan makrovariablene rente og arbeidsledighet påvirker PD og LGD. Sammenhengene mellom makrovariablene og PD er utviklet ved bruk av regresjonsanalyse og simulering, mens sammenhengene mellom makrovariablene og LGD i stor grad er basert på ekspertvurderinger og skjønn. Sammenhengene mellom nivå på makrovariablene og nivå på PD i modellen rekalkuleres årlig basert på oppdatert misligholdsstatistikk til og med foregående kalenderår. De 5 porteføljene er:

- Boliglån
- Øvrige lån til personmarkedet
- Landbruk
- Bransjer med store balanser / høy langsiktig gjeldsgrad (eiendom, skipsfart, offshore, havbruk, fiskeri)
- Bransjer med mindre balanser / lav langsiktig gjeldsgrad (øvrige bransjer)

Kriteriene for å klassifisere en eksponering i trinn 2 ("vesentlig økt kredittisiko siden innvilgelse") er ikke endret i kvartalet og omfatter kunder med 30-90 dagers betalingsmislighold, lån med vesentlig økning i PD etter diskontering, kunder med betalingslettelser og kunder som er på bankens watchlist for særlig oppfølging. Kundene innenfor bygg og anlegg (inkludert industrisegment med særlig eksponering mot bygg og anlegg) og i enkelte segment innen fiskeri er vurdert generelt å ha fått vesentlig økt kredittisiko siden innvilgelse og er derfor klassifisert i trinn 2 eller 3.

Forventet kredittap (ECL) per 31. desember 2024 er beregnet som en kombinasjon av 80 prosent sannsynlighet for basis scenario, 10 prosent sannsynlighet for lavt scenario og 10 prosent sannsynlighet for høyt scenario (80/10/10 prosent). Sensitiviteter for scenariovekt er omtalt i årsrapporten, note 3.

Fastsettelse av vesentlig økning i kredittrisiko:

Vurderingen av hva som er vesentlig økning i kredittrisiko krever stor grad av skjønn. Bevegelser mellom trinn 1 og trinn 2 er basert på hvorvidt instrumentets kredittrisiko på balansedagen har økt vesentlig relativt til tidspunktet for førstegangsinnregning. Denne vurderingen gjøres med utgangspunkt i instrumentets økonomiske 12 måneders PD, og ikke forventede tap.

Vurderingen gjøres på hvert enkelt instrument. Vår vurdering gjennomføres minimum kvartalsvis, basert på tre forhold:

1. Banken benytter både absolutte og relative endringer i PD som kriterie for flytting til trinn 2. En endring i PD med over 150% er vurdert å være en vesentlig endring i kredittrisiko. I tillegg må sluttnivået på PD være over 0,6 prosentpoeng.
2. Det gjøres i tillegg en kvalitativ vurdering basert på hvorvidt engasjementet har vesentlig økt kredittrisiko dersom det er gjenstand for særskilt overvåking eller har mottatt betalingslettelser (forbearance).
3. I tillegg vil kunder med 30-90 dagers betalingsmislighold alltid flyttes til trinn 2.

Hvis noen av de nevnte forhold indikerer at en vesentlig økning i kredittrisiko har inntruffet, blir instrumentet flyttet fra trinn 1 til trinn 2.

Motpartsrisiko

Motpartsrisiko i derivathandel styres gjennom bruk av ISDA og CSA-avtaler med de finansinstitusjoner som utgjør bankens største motparter. ISDA regulerer oppgjør mellom finansielle motparter. CSA-avtalene begrenser maksimal eksponering gjennom markedsevaluering av porteføljen og margininnbetaling når verdiendringen i porteføljen overstiger maksimal avtalt ramme eller minimum overføringsbeløp. Banken vil fortsette å inngå CSA-avtaler med finansielle motparter for å styre motpartsrisikoen. Se note 12 i årsrapporten 2024 for ytterligere beskrivelse av disse avtalene.

For kunder sikres motpartsrisikoen gjennom bruk av kontantdepot eller andre sikkerheter som til enhver tid skal overstige markedsverdien av kundens portefølje. Det er etablert egne rutiner for innkalling av ytterligere sikkerheter eller lukking av posisjoner dersom markedsverdiene overstiger åtti prosent av sikkerhetene.

Markedsrisiko

Markedsrisiko er en felles betegnelse for risikoen for tap som oppstår som følge av endringer i kurser eller priser på finansielle instrumenter. Markedsrisiko oppstår i SpareBank 1 SMN hovedsakelig i forbindelse med bankens investeringer i obligasjoner, sertifikater og aksjer, inklusive, utlån/innlån i annen valuta enn kroner og forskjeller i renteavtaler på konsernets rentebærende eiendeler og gjeld. SpareBank 1 SMN har utkontraktert kundeandel med rente og valutainstrumenter til SpareBank 1 Markets. Denne kundeaktiviteten, samt SpareBank 1 Markets anvendelse av bankens balanse, påvirker også bankens markedsrisiko.

Styringen av markedsrisiko skjer gjennom rammer for blant annet investeringer i aksjer, obligasjoner og posisjoner i rente og valutamarkedene. Bankens strategi for markedsrisikoområdet legger grunnlaget for utarbeidelse av ledelsesrapportering, kontroll og oppfølging av rammer og retningslinjer. Banken begrenser markedsrisiko gjennom aktiv bruk av sikringsinstrumenter. Udekket markedsrisiko skal styres innenfor tildelte risikorammer.

Rammene gjennomgås minst årlig og vedtas av bankens styre. Etterlevelse av rammene overvåkes av Risk Management, og status rapporteres kvartalsvis til styret.

Renterisiko er risiko for tap som følge av endringer i markedsrentene. Renterisikoen for alle renteposisjoner kan uttrykkes ved å se på endringen i verdien på renteinstrumentene ved en renteendring på ett prosentpoeng på hele rentekurven på alle balanseposter. Konsernet benytter analyser som viser effekten av nevnte renteendring for ulike løpetidsbånd, og det er egne rammer for renteeksponering innenfor hvert løpetidsbånd og samlet, inkludert EVE og NII (måltall) for renterisiko i bankboken. Rentebindingen på konsernets instrumenter er i all hovedsak kort, og konsernets renterisiko er lav til moderat. Konsernet tar i begrenset omfang aktiv renterisiko i forbindelse med handelsaktivitetene.

Spreadrisiko er risikoen for at tap oppstår som følge av endringer i markedsverdi/virkelig verdi av obligasjoner grunnet generelle endringer i risikopåslag (kredittspread). Obligasjonsporteføljen styres med utgangspunkt i egne rammer for de enkelte utstedere. I tillegg har banken en egen ramme for samlet spreadrisiko og for forretningsområdene. Banken beregner spreadrisiko basert på Finanstilsynets modul for markeds- og kredittrisiko. Tapspotensialet for den enkelte kreditteksponering beregnes med utgangspunkt i rating og durasjon.

Valutakursrisiko er risikoen for tap som har bakgrunn i endringer i valutakursene. Konsernet måler valutarisikoen ut fra nettoposisjoner i de ulike valutasortene. Rammene for valutakursrisiko er uttrykt ved rammer for maksimal aggregert valutaposisjon.

Aksjerisiko er risikoen for tap i posisjoner som følge av endringer i aksjekurser. Det er satt rammer for de ulike porteføljene, samt rammer for total aksjerisiko. Aksjer i datterselskaper og aksjer som inngår i en konsolidert eller strategisk posisjon inkluderes ikke.

Beregning av kapitalbehov

Konsernet rapporterer regulatorisk kapital (pilar 1) i henhold standardmetoden for markedsrisiko. Pilar 2-kapitalbehov knyttet til markedsrisiko beregnes med utgangspunkt i Finanstilsynets veiledning fra desember 2024.

Det beregnes økonomisk kapital for rente-, valuta- og verdipapirrisiko for SpareBank 1 SMN. Grunnlaget for beregningen er stresstester som tar utgangspunkt i scenario med stor markedsforstyrrelse. Måling av økonomisk kapital er et viktig verktøy i forbindelse med intern rammestyring og kapitalallokering.

Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke er i stand til å refinansiere sin gjeld eller ikke har evnen til å finansiere økninger i eiendeler.

Innskudd fra kunder er bankens viktigste finansieringskilde, per 31. desember 2024 var innskuddsdekningen 57 prosent inklusive solgte lån til SpareBank 1 Boligkreditt og SpareBank 1 Næringskreditt (konserntall).

Banken reduserer sin likviditetsrisiko gjennom en spredning av innlån på ulike markeder, innlånskilder, løpetider og instrumenter samt ved bruk av langsiktige innlån. For stor konsentrasjon i forfall øker sårbarheten for refinansiering. Denne risikoen er søkt begrenset gjennom definerte rammer. Forfallstrukturen for innlån fra kapitalmarkedet er vist i tabellen nedenfor:

[NOK billion]	2025	2026	2027	2028	2029-->
Funding maturity	8,0	12,4	7,0	10,8	11,6

Next eight quarters [NOK billion]	Q1 25	Q2 25	Q3 25	Q4 25	Q1 26	Q2 26	Q3 26	Q4 26
Funding maturity	0,0	10	0,3	6,8	0,9	0,0	6,8	4,6

Finansavdelingen i banken er ansvarlig for konsernets finansiering og likviditetsstyring. Etterlevelse av rammer overvåkes av avdeling for risikostyring, og status rapporteres kvartalsvis til styret, men rammebrudd kan varsles løpende. Konsernet styrer sin likviditet samlet ved at finansavdelingen både har ansvaret for å finansiere banken og datterselskapene.

Styringen tar utgangspunkt i konsernets overordnede likviditetsstrategi som blir gjennomgått og vedtatt av styret minimum årlig. Likviditetsstrategien gjenspeiler konsernets moderate risikoprofil. Som en del av strategien er det også utarbeidet beredskapsplaner både for konsernet og SpareBank 1-alliansen for håndtering av likviditetssituasjonen i perioder med urolige kapitalmarkeder. Disse hensyntar perioder med både bankspesifikke, systemmessige krisescenarier og en kombinasjon av disse.

Banken skal ha en tilstrekkelig beholdning av likvide aktiva for å dekke ordinær drift og betale forfall i minimum 12 måneder uten tilgang på ekstern finansiering, inklusive et fall i boligpriser på 30 prosent. Banken skal i tillegg ha en tilstrekkelig likviditetsbuffer bestående av aktiva som tilfredsstillende LCR-kravene, og som i størrelse til enhver tid sikrer at banken er over minimumskravet. Tilgangen til finansiering har fungert tilfredsstillende i 2024.

Myndighetskrav og investorers preferanser vil fremover trekke i retning av grønne investeringer. Konsernets har utstedt grønne obligasjoner for 24 milliarder kroner og har som mål å øke andel lån som kvalifiserer for grønne obligasjoner.

Konsernets likviditetssituasjon per 31. desember 2024 vurderes som tilfredsstillende.

Operasjonell risiko

Operasjonell risiko er risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser, systemer, menneskelig feil eller eksterne hendelser. Eksempler på slike hendelser kan være feil som begås av ansatte, det kan forekomme svakheter i produkter, prosesser eller systemer, eller banken kan påføres tap utenfra gjennom bl.a. bedragerier, brann og naturskader.

Operasjonell risiko er en risikokategori som fanger opp alt det vesentlige av kostnader forbundet med kvalitetsbrister i bankens løpende virksomhet.

SpareBank 1 SMN har etablert en egen policy for styring av operasjonell risiko. Policyen gir føringer for bankens overordnede holdninger til styringen av den operasjonelle risikoen, og skal sikre at denne styres på en effektiv og hensiktsmessig måte. Den operasjonelle risikoen skal være lav, og styringen skal sikre at risikoen for uønskede tap reduseres. For å lykkes med dette gjennomføres en rekke tiltak, og nedenfor gis det en beskrivelse av utvalgte aktiviteter som er vesentlig i styringen av den operasjonelle risikoen.

Identifisering, styring og kontroll av operasjonell risiko er en integrert del av lederansvaret på alle nivå i SpareBank 1 SMN. Ledernes viktigste hjelpemidler i arbeidet er faglig innsikt og lederkompetanse samt handlingsplaner, kontrollrutiner og gode oppfølgingssystemer. Et systematisk arbeid med risikovurderinger bidrar også til økt kunnskap og bevissthet om aktuelle forbedringsbehov i egen enhet. Eventuelle svakheter og forbedringstiltak rapporteres oppover i organisasjonen.

SpareBank 1 SMN legger vekt på tydelige fullmaktstrukturer, gode rutinebeskrivelser og godt definerte ansvarsforhold gjennom leveranseavtaler mellom de ulike avdelingene som elementer i et rammeverk for å håndtere den operasjonelle risikoen.

Styret holdes oppdatert på status for operasjonell risiko gjennom blant annet gjennom kvartalsvise risikorapporter og den årlige internkontrollbekreftelsen. Denne bekreftelsen inkluderer ledere av markeds- og fagområder hvor en bl.a. rapporterer hvordan risikostyringen for sitt respektive ansvarsområde er gjennomført. Bekreftelsen skal være så omfattende at den gir konsernsjef og styret tilstrekkelig materiale for å ta stilling til om rammeverk for risikostyring er forsvarlig ivarettatt. I tillegg mottar styret en årlig uavhengig vurdering fra intern revisor på konsernets risiko og om internkontrollen virker hensiktsmessig og er betryggende.

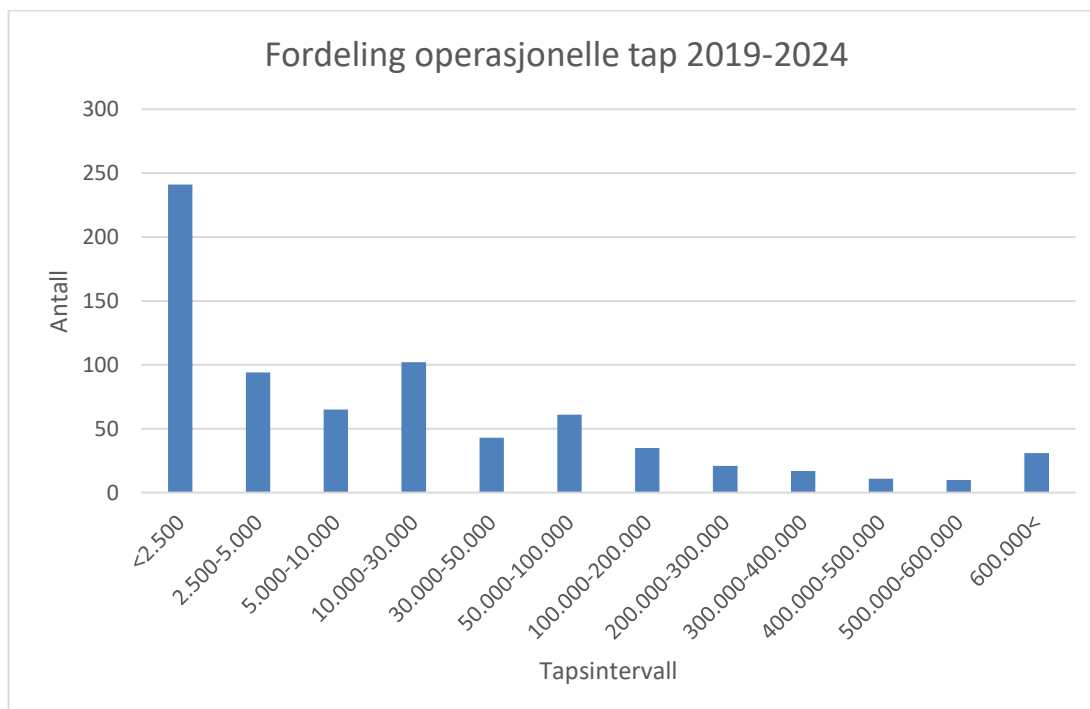
I arbeidet med å sikre en kontinuerlig forbedring i alt SpareBank 1 SMN gjør, benyttes et eget GRC-system (Governance-, Risiko- og Compliancesystem). Dette systemet bidrar til en bedre struktur og

oppfølging av risiko, hendelser og forbedringsområder. Dette systemet, sammen med den rapporteringen som gjennomføres, utgjør en viktig erfaringsbase for operasjonell risiko. Alle operasjonelle hendelser som potensielt kan medføre tap eller der tap har oppstått, registreres. Forbedringstiltak skal vurderes og iverksettes der dette finnes hensiktsmessig.

Det er anlagt et bredt forsikringsprogram som vil fange opp vesentlige deler av tapene ved større hendelser og katastrofer. For disse hendelsene er det tegnet ansvars- og kriminalitetsforsikringer samt eiendoms-, innbo- og løsøreforsikringer. I tillegg er det tegnet flere typer personalforsikringer. Forsikringene er meget kostnadseffektive og tar primært sikte på å dekke større tapshendelser.

Registrerte uønskede hendelser i 2024 viser at andel tapshendelser er størst innenfor kategorien *Oppgjør, levering og annen transaksjonsbehandling*. Andel tap er høyest knyttet til tapskategorien *eksternt bedrageri* hvor det er kundesvindel som er dominerende. Tapsnivået og antallet utbetalinger ifm. kundesvindel er økende.

Figuren under viser fordeling av de faktisk operasjonelle tapene i SpareBank 1 SMN fordelt i ulike intervaller i perioden 2019 til 2024. Figuren viser at hovedvekten av de operasjonelle tapshendelsene er lave, og at om lag 55 % av tapshendelsene er under kr. 10.000.

Metode

Kapitalkravet for operasjonell risiko kan beregnes ved bruk av basismetoden, sjablongmetoden eller avansert metode.

Basismetoden

Basismetoden vil i utgangspunktet kunne benyttes av alle foretak. Beregningsgrunnlaget i basismetoden er 15 prosent av gjennomsnittlig inntekt de tre siste år multiplisert med 12,5 beregnet ved regnskapsårets slutt.

Sjablongmetoden

Bruk av sjablongmetoden stiller enkelte krav til foretakets styring og kontroll av operasjonell risiko, og overgang til å bruke sjablongmetoden må varsles Finanstilsynet. Kapitalkravet beregnes med utgangspunkt i inntekter fordelt på 8 ulike forretningsområder med ulike prosentsatser som benyttes i beregningen.

Avansert metode (AMA-metode)

Beregningsgrunnlaget i AMA-metoden fastsettes på bakgrunn av forventet og uventet tap og AMA-systemet skal fange opp alle vesentlige risikofaktorer som har betydning for sannsynlighetsfordelingen til tapsestimatene. AMA-systemet skal bl.a. bygge på interne data, eksterne data, scenarioanalyser og faktorer knyttet til virksomheten. Bruk av avansert metode krever tillatelse fra Finanstilsynet.

Anvendt metode

Morbanken benytter sjablongmetoden ved beregning av kapitalbehov for operasjonell risiko, mens en for datterselskap benytter basismetoden.

Det gjennomføres stresstester for å vurdere om det holdes tilstrekkelig kapital for operasjonell risiko, hvor det tas utgangspunkt i vesentlige operasjonelle risikoer og hvor en kvantifiserer sannsynlig frekvens og finansiell konsekvens ved ulike hendelser. Dette er en del av ICAAP-prosessen og kan synliggjøre behov for ytterligere kapital, både til intern styring (økonomisk) og til regulatorisk Pilar 2-kapitalbehov.

Etterlevelsesrisiko

Etterlevelsesrisiko er risikoen for manglende etterlevelse av regelverket som regulerer virksomheten. Ved manglende etterlevelse kan konsekvensen være at SpareBank 1 SMN pådrar seg offentlige sanksjoner, økonomisk tap eller tap av omdømme.

Styring og måling av etterlevelsesrisiko

Policy for etterlevelse vedtas av styret og beskriver hovedprinsipper for ansvar og organisering som skal ivareta at regelverk som regulerer virksomheten identifiseres, implementeres, etterleves og kontrolleres.

Konsernet skal etterleve gjeldende regelverk for virksomheten som utøves. Etterlevelsedefunksjonen skal legge til rette for effektiv identifikasjon av risiko for manglende etterlevelse av relevante eksterne krav, samt gi råd om risikobegrensende tiltak. Videre skal etterlevelsedefunksjonen ha en risikobasert tilnærming i sine kontroller. Etterlevelse av regelverk skal overvåkes og testes gjennom et strukturert og veldefinert overvåkingsprogram.

Ansvarlig leder rapporterer kvartalsvis til konsernsjefen og styret.

Lederne i konsernet er operativt ansvarlig for å sikre at alle aktiviteter innenfor sine enheter utføres i samsvar med gjeldende regelverk og skal løpende dokumentere dette. Ledere skal påse at ansatte har nødvendig kunnskap og kompetanse til å utøve sine oppgaver innenfor gjeldende regelverk. Alle medarbeidere er ansvarlige for daglig etterlevelse.

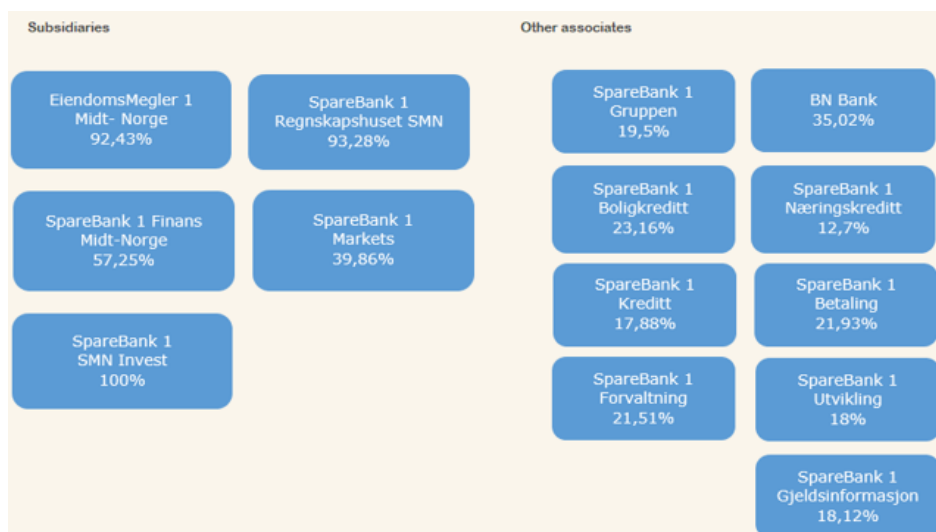
Forretningsområder, støttefunksjoner og datterselskap skal ivareta etterlevelse ved operasjonalisering av policy for etterlevelse og identifiserte etterlevelsesrisikoer vedtatt av styret.

Eierrisiko

Eierrisiko er definert som risiko SpareBank 1 SMNs datterselskaper eller tilknyttende selskaper påtar seg gjennom sin drift, så vel som risikoen for at de må tilføres kapital til å møte regulatoriske krav, forventninger blant investorer eller interne retningslinjer. Eierrisiko inkluderer forretningsmessig praksis som forringe verdier for SpareBank 1 SMN som eier, herunder å ikke nå avkastningsmål på anvendt kapital.

Styring av eierrisiko skjer gjennom periodisk selskapsrapportering og deltagelse i selskapenes styre. Policy for eierrisiko angir prinsipper for eierskap og finansiering, herunder konsernsjefs fullmakter til å delta i emisjoner.

Per 31.12.2024 var de viktigste eierskapene som vist i figuren nedenfor:

SpareBank 1 Gruppen er et felleseid holdingselskap for SpareBank 1-bankene, som igjen har direkte eierskap i Fremtind Forsikring, SpareBank 1 Forsikring SB1 Factoring, Kredinor og Spleis. SpareBank 1 SMN sin eksponering mot forsikringsrisiko er gjennom SpareBank 1 Gruppen.

SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Næringskreditt AS driver som kredittforetak etter konsesjon gitt av Finanstilsynet, og har som formål å gi eierbankene tilgang til finansiering via OMF-markedet. Selskapene er eiet av sparebanker som inngår i SpareBank 1-alliansen. Den enkelte sparebanks eierandel i selskapene er basert på andelen overførte lån fra den respektive eierbank. SpareBank 1 SMN sin direkte eierandel i SpareBank 1 Boligkreditt AS var ved utgangen av 2023 var på 23,16 %. Eierandelen i SpareBank 1 Næringskreditt AS var på 12,7 %. SpareBank 1 SMN er representert i henholdsvis styret, representantskapet og Generalforsamlingen i begge selskapene.

Beregning av kapitalbehov

Datterselskaper konsolideres fullstendig i SpareBank 1 SMN sin kapitaldekning for konsernet.

Det foretas proporsjonal konsolidering av kapitalkravet i selskapene BN Bank, SpareBank 1 Boligkreditt, SpareBank 1 Næringskreditt og SpareBank 1 Kreditt. Eierposten i SpareBank 1 Gruppen går til fradrag med 100 % i konsernets rene kjernekapital for den del som overstiger 10 % av konsernets rene kjernekapital. Den delen av eierandelen som ikke går til fradrag i ren kjernekapital gis en risikovekt på 250 %.

For ytterligere internt kapitalbehov og behov for Pilar 2-kapital legger SpareBank 1 SMN i utgangspunktet til grunn selskapenes egen kapitalvurderingsprosess og vurderinger av økonomisk kapital. Ved behov gjør konsernet egne vurderinger av kapitalbehov i tilknyttede selskaper.

I vurdering av økonomisk kapital foretas proporsjonal konsolidering av underliggende risiko for alle tilknyttede selskaper, også SpareBank 1 Gruppen.

Forretningsrisiko

Definisjon

Forretningsrisiko er risikoen for uventede inntekts- og kostnadssvingninger som følge av eksterne forhold, som konjunktursvingninger, kundeadferd, konkurrenter eller endrede rammevilkår fra offentlig regulering.

Styring og kontroll

Forretningsrisikoen styres gjennom strategiske analyser av bl.a. eksterne markedssituasjoner og mulige endringer i rammebetingelsene. Konsernet er opptatt av å utvikle et godt diversifisert inntektsgrunnlag, slik at en eventuell svikt innenfor enkelte produktgrupper eller kundesegmenter ikke skal få vesentlige konsekvenser.

SpareBank 1 SMN er godt posisjonert til å møte nye utfordringer. Konsernet har gjennom mange år vist betydelig omstillingsevne og vilje. Konsernet har over tid utviklet kostnadseffektiv drift i kombinasjon med kontinuerlig kompetanseheving og utvidelse av virksomheten hva gjelder produktbredde og geografi. SpareBank 1 SMN har gjennom flere år lagt systematisk vekt på verdikjedetenking i utvikling av sine produkter og tjenester.

Vurdering av kapitalbehov

Vurdering av behov for kapital tar utgangspunkt i volatiliteten i den delen av SpareBank 1 SMN sine inntekter og kostnader hvor det ikke er allokert kapital gjennom andre risikokategorier. Volatiliteten beregnes på bakgrunn av elementer som mulig endring i kundeadferd som følge av alvorlig økonomisk tilbakeslag, endring i konkurransesituasjon eller produktinnovasjon. Volatiliteten vurderes opp mot tapsabsorberende kapasitet i fra løpende drift, altså resultatet.

Økonomisk kapital for forretningsrisiko sees i sammenheng med strategisk risiko.

Strategisk risiko

Definisjon

Strategisk risiko er risikoen for tap som følge av feilståtte strategiske satsninger.

Styring og kontroll

SpareBank 1 SMN har årlig en strategiprosess som involverer styre, ledelsen og divisjonene i arbeidet. En sentral del av strategiprosessen er å evaluere konsernets styrker, svakheter, trusler og muligheter. Arbeidet ender ut i et strategisk mål bilde for de neste 3 år med en tilhørende forretningsplan.

Konsernledelsen foretar både månedlig og kvartalsvis evaluering av konsernets prestasjoner og strategiske retning. Det foretas periodisk oppfølging av strategiske satsninger og det strategiske risikobildet i styret, ledet av avdeling for Virksomhetsstyring.

Vurdering av kapitalbehov

Det holdes ikke regulatorisk Pilar 1-kapital for strategisk risiko. SpareBank 1 SMN vurderer behov for kapital basert på risikoanalyse av konsernets strategiske risikobilde kontinuerlig og i forbindelse med pilar 2.

Omdømmerisiko

Omdømmerisiko er risikoen for svikt i fremtidig inntjening og kapitaltilgang som følge av sviktende tillitt i markedet.

Konsernet har definert en risikoappetitt, som sier at konsernet ikke skal involvere seg i forretningsaktiviteter som kan skade bankens omdømme.

Det holdes ikke kapital for omdømmerisiko.

ØKONOMISK KAPITAL

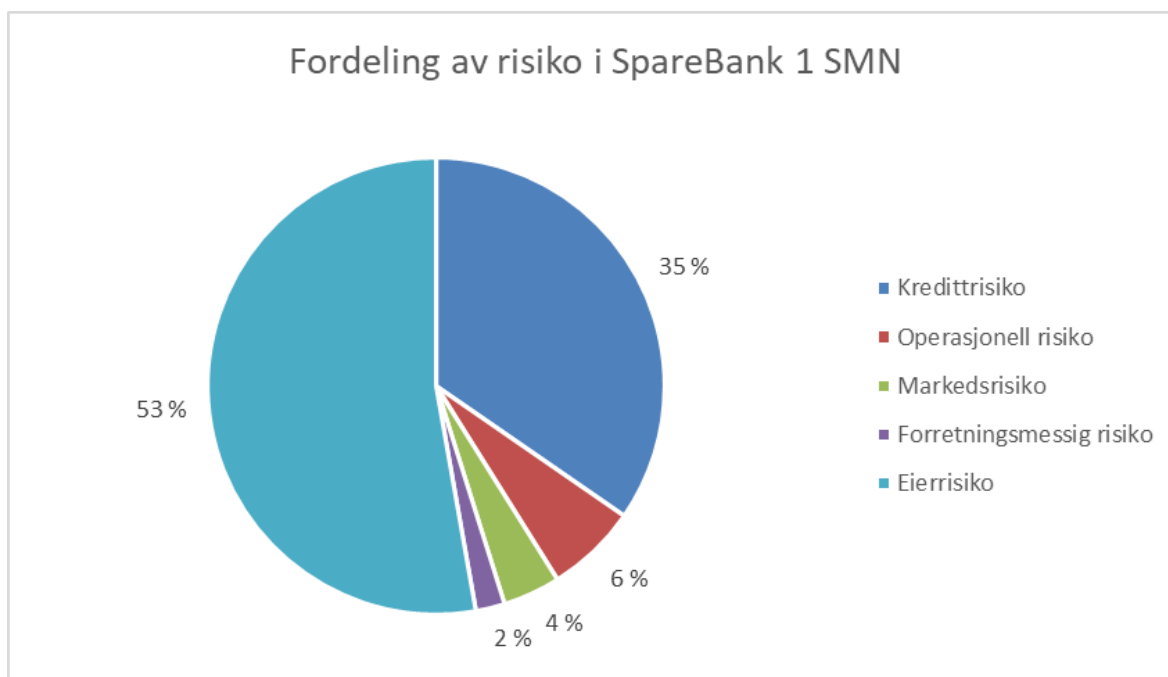
Økonomisk kapital beskriver hvor mye kapital konsernet mener det trenger for å dekke den faktiske risikoen konsernet har påtatt seg. Konsernet har fastsatt at den økonomiske kapitalen skal dekke 99,9 prosent av mulige uventede tap i løpet av en ettårs horisont. For eierrisikoen i SpareBank 1 Gruppen er det imidlertid lagt til grunn et konfidensnivå på 99,5 prosent som er i tråd med krav i Solvency II-regelverket. Dette vil i praksis si at analysen nedenfor er gjort på 8 % kapitalkrav av internt beregningsgrunnlag (RWA).

Det er lagt til grunn statistiske metoder for beregning av økonomisk kapital, men beregningen forutsetter likevel i noen tilfeller bruk av kvalitative vurderinger.

I denne analysen inkluderes ikke bufferkravene som gjelder regulatorisk. Dette gjøres for å gi et tydeligere bilde på hvor stor den reelle bufferen er mellom vurdert kapitalbehov og tilgjengelig totalkapital. I den interne kapitalstyringen er kapitalbehovet justert opp mot kapitalmålet, altså inklusive bufferkravene.

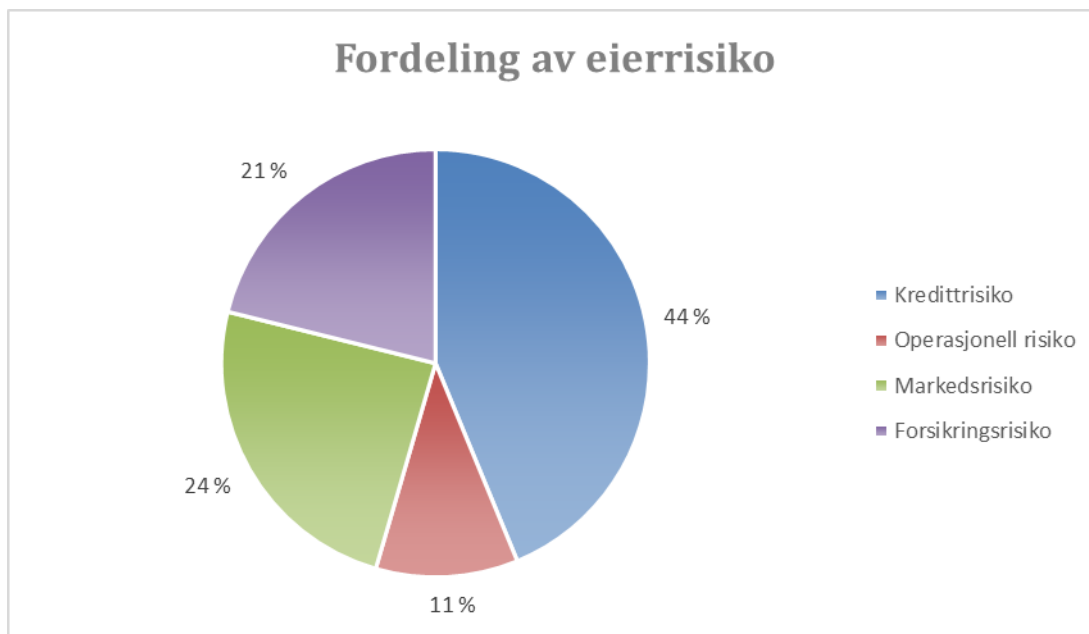
I tabellen nedenfor vises fordelingen av økonomisk kapital på de ulike risikogruppene for morbanken i SpareBank 1 SMN, med utgangspunkt i risikoeksponering pr 31.12.24. Det er her beregnet økonomisk kapital for kreditt-, markeds-, operasjonell-, eier- og forretningsrisiko (inkludert strategisk risiko).

Beregningene er gjort med utgangspunkt i interne risikovurderinger, og inkluderer egenvurdert Pilar 2-påslag for vesentlig risiko.

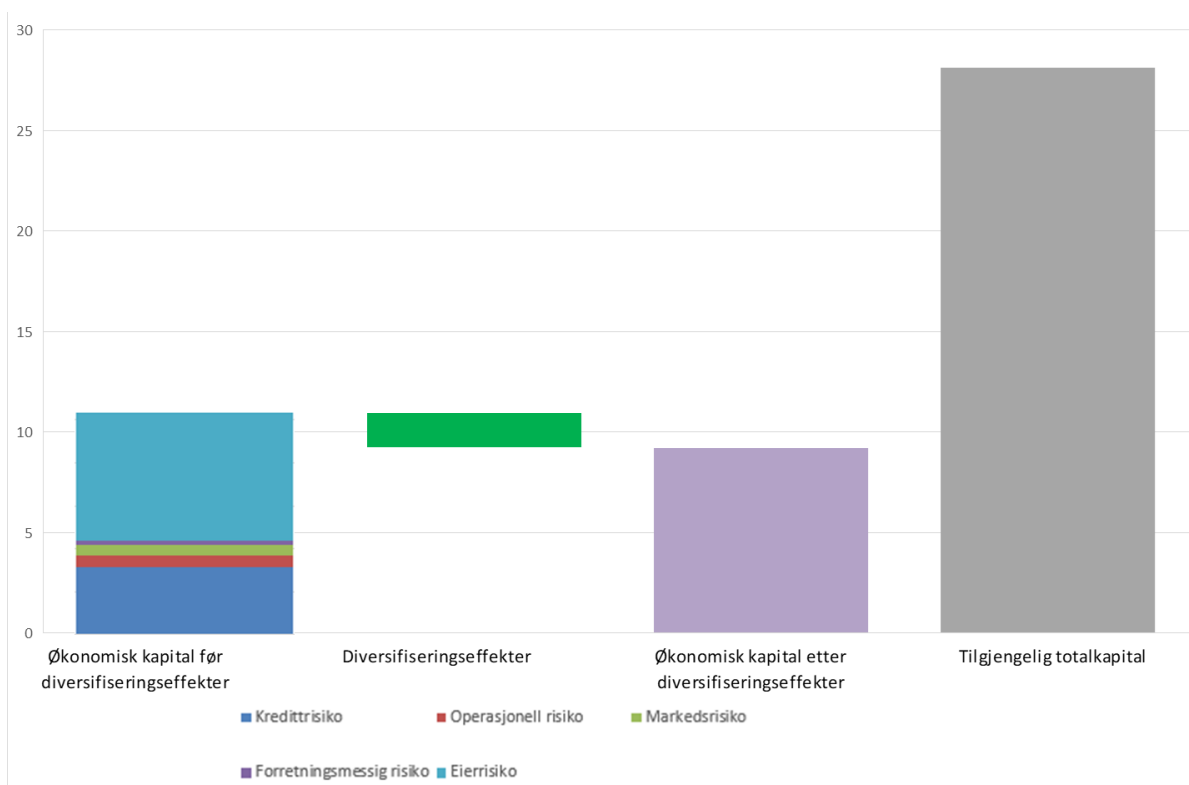

Eierrisiko utgjør en vesentlig del av kapitalanvendelsen i SpareBank SMN. I figuren nedenfor er eierrisikoen fordelt på de ulike risikogruppene. Kredittrisiko utgjør den vesentligste delen av risikoeksponeringen. Morbanken i SpareBank 1 SMN er indirekte eksponert for kredittrisiko via SpareBank 1 Finans Midt-Norge, BN Bank, SpareBank 1 Boligkreditt, SpareBank 1 Næringskreditt og SpareBank 1 Kreditt.

I tillegg utgjør markedsrisiko en vesentlig risiko. Dette er i hovedsak eksponeringer i SMN Invest, SpareBank 1 Markets og SpareBank 1 Gruppen.

Figuren nedenfor sammenlignes økonomisk kapitalbehov mot tilgjengelig totalkapital per 31.12.24. Tilgjengelig totalkapital er her egenkapital justert for goodwill og fondsobligasjon (hybridkapital).

Totalt behov for økonomisk kapital per 31.12.24 er beregnet til 11 mrd. kroner før diversifiseringseffekter. Når en tar hensyn til diversifiseringseffekter mellom risikogruppene er behovet for økonomisk kapital beregnet til 9,3 mrd. kroner. Diversifiseringseffekten viser den risikoreduserende effekten konsernet oppnår ved å arbeide innen flere risikoområder som ikke kan påregnes å medføre uventede tap samtidig. En vesentlig del av diversifiseringseffektene er knyttet til aktiviteter i forsikringsvirksomheten.

Tilgjengelig tapsabsorberende kapital inkludert fondsobligasjon, utgjorde 28,1 mrd. kroner ved årsskiftet, som er mer enn 3 ganger det estimerte kapitalbehovet. Dette viser at konsernet har en betydelig bufferkapital. Selv en alvorlig finansiell krise bør kunne håndteres med konsernets tre forsvarslinjer mot tap.